

Ным илэшлугъэ илахэн зи гъунэ

Адыгэ Мажь

№ 231 (19745)

2010-рэ илэс

ШЭМБЭТ
ШЭКИОГЪУМ и 27-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ШЭКИОГЪУМ и 28-р — НЫМ И МАФ

Адыгэ Республикэм щыпсэухэу лъытэныгъэ зыфэтшыхэрэр!

Ным и Мафэу шэклогъум иаужыр тхьаумафэ Урысыем щыхагъэунэфыкIырэм дунаим анахь цIыф итхьаIэу тетым — щыIэныгъэ язытыр ным илэшлугъушхоу фыраIэр хэолъагъо.

Шум, гукIэгъум, илэшлугъум, цIыфыгъэшхэм, зэфагъэм язехъэкIо ным ищытхьу пIоныр сьидигъуи тедэ.

Тибзыхъыгъэ лъапIэхэр! Псауныгъэ пытэ, щыIэкIэшлэу шъуиIэнэу, шъуныбжыкIэ, шъудэхэ зэнытынэу, хэхъо шъуиIэнэу тышгъуфэIаIо!

Шъуигъуэсэхэм, шъуилъфыгъэхэм, шъуипхъорэлъфхэм гъунэнчъэу гъуIагъорэ насыпрэ шъуарэгъэгъом!

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКИУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий ИВАНОВ

МэфэкI фаб

Ным и Мафэ ипэгъокIэу АР-м и Къэралыгъо филармония тыгъуасэ торжественнэ зэхъэ щыкIуагъ.

Тиреспубликэ щыпсэурэ бзылфыхъэхэм ямэфэкIкIэ Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьакиущынэ Аслъан

ыцIэкIэ къафэгъушIуагъ АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкер.

— УФ-м и Президент унашъоу ышIыгъэм диштэу, 1998-рэ илэсым къысегъэжыагъэу шэклогъу мазэм иаужыр тхьаумафэ мы мэфэкI шлагъор хэтэгъэунэфыкIы, — къыIуагъ вице-премьерым. — Ным илэшлугъэу нахь лъэши, нахь къытпэблагъи щыIэп, сабый цыкIоу дунаим къытехъуагъэм апэрэ гушыIэу къыIорэр ары. КъыткIэхъухэрэ лIэужхэм ящыIэныгъэ гъогу къыхахынымкIэ, тикъэралыгъо игражданин шъыпкъэ хъунхэмкIэ ныхэм зэшIуахырэр макIэп, ащкIэ ахэм тафэраз. Республикэм щыпсэурэ бзылфыхъэхэм насыпрэ щыIэкIэ-псэукIэ дэгъурэ яIэу, ялфыхъэхэм адатхъэхэу псэунхэу мы мэфэкI мафэм тафалъаIо. Урысыем къысхъуэрэ сабыихэм япчъагъэ нахьыбэ хъуным, ным ифэIо-фашIэхэр тэрэзэу зэшIохыгъэнхэм апае мы аужыр илэсэхэм тикъэралыгъо щызэшIуахырэр макIэп. Ащ фэIорышIэрэ программэхэр Адыгем шагъэнэфагъэх, ахэм шIуагъэ къатэу Iоф ашIэ.

Республикэ целевой программэу «Демографием изытет АР-м нахьышIу щышIыгъэныр» зыфиIоу 2009 — 2012-рэ илэсхэм ателытагъэм диштэу агъэнэфэгъэ Шытхьу тамыгъэу «Материнская слава» зыцIэмрэ АР-м и Президент ирээныгъэ тхылхэмрэ зэхъэхэм бзылфыхъэ 6-мэ ашаратыжыгъэх. Сабыибэ зIэ е къаIызыхыгъэу зыпIурэ бзылфыхъэхэр арых къыхагъэщыгъэхэр. Ахэм ащыщых Адыгэкъалэ къыкIыгъэ БжэшIо Аминэт (сабый 11 иI), Кошхъэблэ районым щыщ Гостэкъо Нурыет (сабыи 8), нэмыкIэхэри.

АР-м IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министрствэ ыгъэнэфэгъэ Дипломхэмрэ ахъшэ шIухъафтынхэмрэ зыфагъэшъошэгъэ ныхэм (нэбгырэ 17 мэхъух) къафэгъушIуагъ ыкIи ахэр къаритыжыгъэх министрэу Наталья Широковам.

Республикэм итворческэ коллективхэм къатыгъэ мэфэкI концертным къэзэрэугъонгъэхэр ягуапэу еплъыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Зэфэхьысыжыхэм атегушыIагъэх

Урысыем иполитическэ партиу «Единэ Россием» и Адыгэ чIыпIэ къутамэ иполитсовет изычъыу зэхъыгъо тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкIуагъ. 2011-рэ илэсым гъэтхэпэм и 13-м Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэм яхэдынхэм япхыгъэу партиу кIоцIым щызэхъащэгъэ пэшIорыгъэш хэдынхэм зэфэхьысыжъэу афэхъугъэхэм къэзэрэугъоигъэхэр тегушыIагъэх.

Мыщ фэгъэхьыгъэ доклад къышIыгъ политсоветым и Секретарэу Iэщэ Мухъамэд. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, планэу аштагъэм диштэу, чъэпыогъум и 12-м къысегъэжыагъэу шэклогъум и 12-м нэс Адыгеим ит хэдыпIэ чIыпIэ 27-мэ партиу кIоцIым щызэхъащэгъэ хэдынхэр ащырагъэкIокIыгъэх. Ащ хэлэжъэнхэ фаеу нэбгыри 143-мэ лъэлу тхылхэр къатыгъэх, ахэм ащыщэу нэбгыри 119-р партием исатыр хэтых, нэбгырэ 24-м партием иполитикэ дырагъаштэ. Хэдынхэм ахэлэжъэнхэу зыкъэзыгъэлъэгъогъэ кандидат пэпчэ программэ гъэнэфагъэ иI.

Партиу кIоцIым щызэхъащэгъэ голосованием АР-м и Парламент хэт депутат 34-рэ хэлэжыагъ, ахэм ащыщэу 20-м ярейтинг анахь лъаг. Кандидатхэм япроцент 16-р бзылфыхъэх. Ахэм ащыщэу нэбгыри 5-мэ рейтингымкIэ апэрэ ыкIи ятIонэрэ чIыпIэхэр аубытыгъэх.

IофшIэпIэ зэфэхьысыжыхэм ащылэжъэрэ лыкIохэр партийнэ голосованием хэлэжыагъэх. Предприятиехэм япашэхэр (нэбгырэ 34-рэ), гъэсэныгъэм, наукэм, культурэм яIофышIэхэр (нэбгырэ 24-рэ), нэмыкIэхэри.

Партиу кIоцIым хэдынхэу щызэхъащэгъэхэм адиштэу АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатыштхэмкIэ кандидатурэхэу «Единэ Россием» къыгъэлъэгъоштхэм япискэ аштагъ.

Политсоветым изэхъыгъо партиу «Единэ Россием» и Адыгэ чIыпIэ къутамэ изымычъыу я XXI-рэ конференцие зехищэнэу унашъо щаштагъ, мэхъэнэ гъэнэфагъэ зIэ нэмыкI Iофыгъохэми ахэшлэагъэх.

(Тикорр.).

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И ПРЕЗИДЕНТЭУ А. К. ТХЪАКИУЩЫНЭМ ФЭКИО

Рээныгъэ тхылъ

Лъытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

2010-рэ илэсым шэклогъум Краснодар край ит мэхъу машIом зэлышIагъэхэм ягъэкIосэнкIэ уишIуагъэ къызэрэтэгбгъэкIыгъэм пае инэу тызэрэпфэразэр къэсэIо.

Мы илэсым бжыхъэм къызэремышхыгъэм ыкIи ямышIыкIэу зэрэфэбагъэм къахэкIэу машIохэр къэхъунхэм ищынагъо щыIагъ. Апшеронскэ, Горячеключевской, Геленджик ыкIи Топсэ районхэри зэрахэтхэу гектар 240-м фэдызым машIом гъоогъу 20-рэ закышIагъэу агъэунэфыгъ. Ахэм ягъэкIосэн къызэрыкIоу щы-

тыгъэп, сыда пIомэ къушъхьэлъэ чIыпIэхэу уалыгъэсынымкIэ кIынэу щытхэм машIом закышIагъэх. Мы лъэхъаным ахэр зэкIэ агъэкIосагъэх. Мэз хъызмэтым, цыф псэупIэхэм, экономикэм иобъектхэм зэрар ахыгъэп.

О пшъхьэкIэ мы Iофым узэригъэгумэкIыгъэм, Пшызэ шъолъыр имэзхэм закышIагъэхэм машIохэр гъэкIосэгъэнхэм пае Краснодар край ищыкIэгъэ мылкъумрэ техникэурэ зэрэлэкIобгъэхъагъэхэм яшIогъэшхо къэкIуагъ.

ЧIыпIэ кIын зифэхэкIэ нахьыпэм фэдэу джыри цыфхэр зэрэзэкъоуцохэрэм ишыхъатэу щыт а шIушIэ IэпыIэгъум епхыгъэ Iофтхъабзэхэу игъом зепхъагъэхэр.

Лъытэныгъэ къыпфэзышIэу А.Н. ТКАЧЕВ

Ныбджэгъу лъапIэхэр!

ШъукIатх лъэпкъ гъэзетым!

Энергиер кӀэугъоегъэным ыкӀи шӀуагъэу ащ кытырэм зыкӀегъэӀэтыгъэным атегъэпсыхъэгъэ программэм игъэцкӀэн Адыгеим щаублагъ

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иигъэкӀотыгъэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ шылагъэм Адыгеим и Президенту ТхьакӀушынэ Аслъан тхьамэтагъор щызэрихьагъ.

Урысые Федерацием исубъектхэмкӀэ апэрэхэм ащыцъу Адыгеим энергиер кӀэугъоегъэным ыкӀи ащ шӀуагъэу кытырэм зыкӀегъэӀэтыгъэным атегъэпсыхъэгъэ программэр зэхигъэуцуагъ. Законодательствэм кыгъэуцурэ пшъэрылтыкӀэхэм адиштэу ар гъэцкӀагъэ хъушт. Адыгэ Республикэм экономикэ хэхьоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ иминистрэу Лыхъэсэ Махьмудэ мы ильэсым пыкӀыгъэ мэзи 9-м республикэм социальнэ-экономикэ хэхьоныгъэу ышӀыгъэм икӀэуххэм афэгъэхьыгъэ докладу кышӀыгъэм ар кышчыгъэщыгъ.

Унэ-коммунальнэ хьызмэтым зэхьокӀыныгъэхэр фэшӀыгъэнхэмкӀэ ӀэпыӀэгъу язытырэ Фондым мы программэр дэгъоу щыпхырыкӀыгъ. «Программэр гъэцкӀагъэ зыхьукӀэ Адыгеим энергиер игъэфедэн шӀуагъэу кытырэм хэпшыкӀэу зыкышщегъэӀэтыгъэным иамал кытышщт, республикэми нахь игъэкӀотыгъэу энергиер икӀэуапӀэхэр шыгъэфедэгъэнхэмкӀэ ишӀуагъэ кӀэкӀошт.

НэмыкӀэу кӀэпӀон хъумэ, жьыбгъэм, тыгъэм ыкӀи геотермальнэ фабекӀэ заджэхэрэм акӀуачӀэ нахь икӀоу кызыфагъэфедэшӀушт», — кыӀуагъ Лыхъэсэ Махьмудэ. Экспертхэм кӀэух зэфэхьысыжъэу ашӀыгъэхэм кызырагъэлъэгъуагъэмкӀэ, энергиер икӀэуапӀэхэу зигугъу кӀэтшыгъэхэр гъэфедэгъэнхэмкӀэ Адыгэ Республикэм, ичыопсгъэпсыкӀэ елгытыгъэу, амал дэгъухэр иӀэ хъушты.

Мы лъэхъаным бюджетым а ӀофтхьабзэмкӀэ ахьцэ джыри кышщидэмылгытагъэгоми, ведомствэ кӀэуапӀэхэм яшӀуагъкӀэ программэм игъэцкӀэн ублагъэ хъугъэ.

Зэхэсыгъом зэрэщыхагъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, бюджет учреждениехэм ягъэкӀэжынын, ахэм яэнергетическэ кӀуачӀэхэр уахътэм диштэу гъэпсыгъэнхэм япхыгъэ Ӏофыгъохэм язшӀохынкӀэ зигугъу кӀэтшыгъэу энергосервиснэ фӀэо-фашӀэхэм ягъэфедэн республикэм бюджет мылкъоу апӀэуигъэхъан фаехэмкӀэ иӀоф нахь кыгъэпсынкӀэшт, джащ фӀэу энергиер икӀэугъоенкӀэ учреждениехэм Ӏоф ащызышӀэхэр ахьцкӀэ нахь кӀагъэгушӀунхэ альэкӀышт.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-кӀулыкӀу

ШӀухэлэжъэнэу шӀуэтегъэблагъэ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмкӀэ, спортымкӀэ, СМИ-хэмкӀэ ыкӀи общественнэ организациехэм адырӀэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ икомитет 2010-рэ ильэсым тыгъэгъазэм и 7-м сыхъатыр 10.00-м Жуковскэм иурам тет унэу N 22-м зэхэсыгъохэр зыщыкӀохэрэ Залышхоу хэтым «Адыгэ Республикэм библиотекэ Ӏофыр зэрэщызэхэцагъэр: Ӏофыгъоу щытхэр ыкӀи гугъапӀэхэр» зыфӀорэ темэмкӀэ парламент едӀунхэр щыкӀошты.

Мы едӀунхэм ахэлэжъэнхэу етэгъэблагъэх Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр, Адыгэ Республикэм иминистрствэхэм, иведомствэхэм япашэхэр, лыкӀо органхэм ятхьаматхэр, кӀалэхэм ыкӀи районхэм ямуниципальнэ образованиехэм яадминистрациехэм япашэхэр, культурэм иучреждениехэм яӀэшхьэтетхэр ыкӀи кӀэбар жъугъэм иамалхэм ялыкӀохэр.

Промышленностыр икӀэрыкӀэу зэрэзэтырагъэпсыхъажьыштым ипрограммэ зэхагъэуцо

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иигъэкӀотыгъэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ шылагъэм ащ шытегушӀагъэх. Адыгеим и Президенту ТхьакӀушынэ Аслъан а зэхэсыгъом тхьамэтагъор щызэрихьагъ.

АР-м экономикэ хэхьоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ иминистрэу Лыхъэсэ Махьмудэ мы

кэм ипромышленнэ комплекс Ӏофэу ышӀагъэм кӀеушыхъатых ильэсэу икӀыгъэм кризисэу тызхэтыгъэм елгытыгъэу экономикэм иотраслэ нахьышӀум ыльэныкӀокӀэ фэхьугъэ зэхьокӀыныгъэхэр. 2010-рэ ильэсым имэзи 9 Адыгеим промышленнэ производствэмкӀэ ииндекс, ильэсэу икӀыгъэмкӀэ ащ фӀэдэ уахътэм елгытыгъэ-

мышленнэ предприятие 21-мэ — кышцагъэкӀагъ, ар кызы-хэкӀыгъэр продукциеу кыдагъэкӀырэм иӀугъэкӀын, ащ кызырэкӀэуапӀэхэрэм кызы-ракӀчыгъэр ары.

Республикэм ипромышленнэ комплекс ыпашъхъэ ит пшъэрылгыхэу пстэуми апӀэу зэшӀохыгъэн фаехэм ахэхьэ предприятиехэр технологиемкӀэ уахътэм диштэу ыкӀи джырэ техникэмкӀэ зэтэгъэпсыхъажьыгъэнхэр. Арэушцэу шӀыгъэн зыкӀыфаер фонд шъхъа-Ӏэхэр лэжъагъэхшӀ ары. Предприятиехэр техникэм ыльэныкӀокӀэ зэтэгъэпсыхъажьыгъэнхэм пае кӀэралыгъо ӀэпыӀэгъур шымыӀэ хъуштӀэп, джащ пае Урысые Федерацием и Правительствэ кризисым пэшӀуекӀорэ Ӏофтхьабзэхэу 2010-рэ ильэсым зэшӀуихышцӀхэм яльэныкӀо шъхъаӀэхэм атегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм экономикэ хэхьоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ и Министерствэ промышленностыр техникэмкӀэ ыкӀи технологиемкӀэ икӀэрыкӀэу зэтэгъэпсыхъажьыгъэным ипрограммэ ипроект зэхегъэуцо. Производствэр уахътэм диштэу зэхэщэгъэным, технологикӀэхэр гъэфедэгъэнхэм, ӀэкӀыб хэгъэгухэм аӀэклагъэхъан альэкӀышт продукцием икӀыдэгъэкӀын аӀэ кырагъэхъаным ыкӀи нэмыкӀхэм атегъэпсыхъэу Ӏофтхьабзэхэр а программэм кыделгытэх.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-кӀулыкӀу

ильэсым иапӀэрэ мэзи 9 республикэм социальнэ-экономикэ лъэныкӀомкӀэ хэхьоныгъэу ышӀыгъэм икӀэуххэр кызыэфыхысыжыгъэх. Экономикэм ыкӀи социальнэ лъэныкӀом яотраслэ пэрытхэм яӀофхэр нахьышӀу шӀыгъэнхэм пае Ӏофтхьабзэ шъхъаӀэхэу ильэсым ыкӀэм нэс зэшӀохыгъэн фаехэм ащ анаӀ тыраригъэдзагъ. М. Лыхъасэм зэрэхи-гъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, республи-

мэ, проценти 109,1-м нэсыгъ, гурытымкӀэ ЮФО-м — проценти 110,4-м, Урысыем — проценти 108,9-м. Кыблэ федеральнэ шӀольырым исубъектхэм азыфагу индексымкӀэ Адыгэ Республикэм яшӀэнэрэ чӀыплӀэр щеубыты.

Мы ильэсым имэзи 9 икӀэуххэм нафэ кызырашӀыгъэмкӀэ, республикэм ипроект предприятие инхэу ыкӀи гурытхэу 24-мэ кыдагъэкӀырэм хагъэхъуагъ, про-

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Гъэсэнныгъэм иӀоф илахьышхо зэрэхишӀыхьэрэм, кыткӀэхьухьэхэрэм япӀунрэ яегъэдженрэ, лъэпкӀ хабзэхэр зыпкӀ игъэуцожьыгъэнхэм чанэу зэрахэлажъэрэм ыкӀи еджапӀэр зызэхашагъэр **ильэси 110-рэ** зэрэхъурэм афэшӀ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль фагъэшъошагъ гъэсэнныгъэ зышарагъэгъотырэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапӀэу N 24-р» зыфӀоу ТэхьутэмыкӀое районымкӀэ къуаджэу Щынджые дэтым **иӀофышӀэ коллектив**.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Ильэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриӀэу Ӏоф зеришӀэрэм, ӀэпӀэсэнныгъэшхо зэрэхэлтым, гъэсэнныгъэм иӀоф фӀэлажъэхэрэм ӀэпыӀэгъу зэрафэхъурэм афэшӀ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль фагъэшъошагъ **Дмитриеу Наталие Иван ыпхъум**, Адыгэ Республикэм гъэсэнныгъэмрэ шӀэныгъэмрэкӀэ и Министерствэ и Гупчэ бухгалтерие ибухгалтер шъхъаӀэ.

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие иунашъу

Къалэу Мыекъуапэ хэдзынхэмкӀэ ичыплэ коммиссие изэхэщэн зэрэфежъэхэрэм ехьылагъ

Къалэу Мыекъуапэ хэдзынхэмкӀэ ичыплэ коммиссие иполномочиехэм япӀалъэ 2011-рэ ильэсым щылэ мазэм зэрикӀырэм епхыгъэу, Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием игражданхэр хэдзынхэм, референдумым ахэлэжъэнхэмкӀэ фытыныгъэу яӀэхэм ягарантие шъхъаӀэхэм яхьылагъ» зыфӀорэм ия 22-рэ, ия 26-рэ статьяхэр, Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм икӀалэ, ирайон хэдзынхэмкӀэ ичыплэ коммиссие ехьылагъ» зыфӀорэм ия 5-рэ статья, Урысые Федерацием хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие 2010-рэ ильэсым мзэаэм и 17-м ышӀыгъэ унашъоу N 192/1337-5-р зытетэу «ХэдзынхэмкӀэ чыплэ коммиссиехэр, муниципальнэ образованиехэм хэдзынхэмкӀэ якоммиссиехэр, хэдзынхэмкӀэ округ,

участкэ коммиссиехэр зэрэзэхашцӀэрэ шӀыкӀэм ехьылэгъэ методическэ рекомендациехэм афэгъэхьыгъ» зыфӀорэр ӀэубытыпӀэ кызыфӀышӀыхъэ, Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие **унашъо ышӀыгъ**:

1. Къалэу Мыекъуапэ хэдзынхэмкӀэ ичыплэ коммиссие изэхэщэн фежъэгъэнэу.
2. Къалэу Мыекъуапэ хэдзынхэмкӀэ ичыплэ коммиссие хэтышцӀхэм якандидатурэкӀэ предложениехэр 2010-рэ ильэсым шэклогум и 26-м щегъэжъагъэу 2010-рэ ильэсым тыгъэгъазэм и 26-м сыхъатыр 18.00-м нэс Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие ышӀтэнхэу гъэнефэгъэнэу.
3. Мы унашъор кыхауыным пае гъэзетхэу «Со-

ветскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» аӀэӀэгъэхьэгъэнэу ыкӀи Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие иофициальнэ сайт игъэхьэгъэнэу.

4. Мы унашъор зэрагъэцакӀэрэм Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие исекретарэу Ф. З. ХьацацӀэм гъунэ лъыфынэу.

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие итхьаматэу Ю. ХЪУТ, Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие исекретарэу Ф. ХЪАЦАЦИ

кӀ. Мыекъуапэ, шэклогум и 24-рэ, 2010-рэ ильэс N 43/156-5

ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан:

«Бюджет кодекссыр ыукъонэу хэти фитыныгъэ илэп»

Блэкыгъэ номерым кызырэхъытутыгъэу, АР-м иминистрэхэм я Кабинет игъэклотыгъэ зэхъыгъо мы тхъамафэм илагъ. АР-м и Президентэу Тхъакіущынэ Аслъан ащ тхъамэтагъор шызэри-хъагъ.

АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкІэ ыкІи сатыумкІэ иминистр-рэу Шыхэсэ Махъмудэ социаль-нэ-экономикэ хэхъоныгъэхэм афэгъэхыгъэ доклад ащ кыби-шишыгъ. Лъэныкъо пэпчъ Іоф-хэм язытет ар кытегушылагъ, джыри уздэлэжъэн фэе Іофыгъо-хэми, шыкІагъэу шыгъэхэми кы-щыуцугъ. Президентым иеплгы-кІэ кырилотыкІыгъэ, зэшлохыгъэ хъугъэр зэрэмымакІэр пчъагъэ-хэм кыаушыхъатыми, мышлагъэ-хэр зэрэшыгъэхэр зышамыгъэгъу-пшэнэу, хахъорэр нахъыбэ зэрэ-шыгъытм дэлэжъэнхэу кыари-Іуагъ.

Псэуалгъэхэм яшынкІэ адми-нистративнэ пэрыохъоу шыгъэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм фэгъэхыгъэ программэм, этажыбэ хъурэ унэ-хэр зытет чІыгу Іахъ гъэнэфэ-гъэнхэмкІэ ыкІи тхыгъэнхэмкІэ чІыпІэ зыгъэлорышлэжынымкІэ

органхэм Іофтхъабзэхэр зэрэз-шыахыхэрэм зэхъыгъом хэлэ-жъэхэрэр нэужым атегушыла-гъэх. АР-м псэолгъэшІыным-кІэ, транспортмкІэ, гъогу ыкІи псэуапІэ-коммунальнэ хызмэт-хэмкІэ иминистрэ игуадзэу Хъаткьо Рэмзанэ кызыриІуа-гъэмкІэ, этажыбэ хъурэ унэхэр зытет чІыгу Іахъ 1458-м шыгъэу 888-р ары нылэп кадастрэ уче-тым хэтыр. Адрэхэр оборонэм-кІэ Министерствэм зэрэпхыгъэ-хэм, федеральнэ мылкъоу зэрэ-щытхэм ыпкъ кыкІыкІэ, уче-тым хагъэуцонхэ альэкІырэп. 2011-рэ илээсым ищылэ мазэ и 1-м нэс ар зэшІуамыхымэ, ахэм ягъэцкІэжыны пэлухъашт мыл-кур псэуапІэ-коммунальнэ хыз-мэтым ІэпыІэгъу етыгъэнымкІэ Фондым кыафитІупшыщтэп.

Нэужым муниципальнэ обра-зованиеу «Кошхъэблэ районым»

уплэкІунэу шызэхашагъэм кыгъэлэгъагъэм зэхъыгъом хэлэжъэхэрэр игъэклотыгъэу те-гушылагъэх. Бюджетым фэгъэ-хыгъэ законыр мыщ зэрэщау-кыагъэм ыпкъ кыкІэу, УФ-м и МВД Къыблэ федеральнэ шъо-лырымкІэ и ГъэлорышлэпІэ и Апэрэ Межрегиональнэ опера-тивнэ-лтыхъон отдел иунашъо-кІэ, АР-м финансхэмкІэ и Ми-нистерствэ иконтрольнэ-уплэкІ-ун отдел ахэр зехищэгъагъэх. Ащ фэгъэхыгъэ доклад кы-шыгъэ АР-м финансхэмкІэ ими-нистрэу Долэ Долэтбый.

ГъэлорышлэпІэм программэу кыгъэнэфэгъэм тетэу районым бюджетыр зэрэщагъэцакІэрэр, мылкъоу агъэфедэрэм кыкІэ-кІорэ ахъщэр зыпІуагъахъэрэр, «Социальное развитие села до 2012 года» зыфиІорэ федеральнэ программэм, «Сохранение и развитие сельских учреждений культуры» зыфиІорэ республи-кэ программэм кыадыхэлъытгъэ бюджет ахъщэр зыдагъэкІуа-гъэр, министрэхэм я Кабинет илэпчІэгъэнэ Фонд кыхэхыгъэ мылкъоу афатІупшыгъэр зыпІу-

хъагъэр, нэмыкІхэри ауплэкІу-гъэх.

Министрэм кызыриІуагъэм-кІэ, пстэумкІи сомэ миллион 76-рэ мин 726-рэ законом димыштэу районым шагъэфедагъ. Лъэныкъоу ауплэкІугъэ пэпчъ хэуконыгъэу кыхагъэщыгъэ-хэм, ахъщэу апІуагъэхъагъэр зыфэдизым игъэклотыгъэу ар кытегушылагъ. АР-м ипрокура-турэ илІыкоу зэхъыгъом хэлэ-жъагъэр мы Іофым фэгъэхыгъэу кызыгъушыІэми бюджет ахъщэм игъэфедэнкІэ районым законыр мымакІэу шаукыагъэу кызырэ-щыхагъэщыгъэр кыушыхъа-тыгъ, ежъхэми ащ фэдэ зекІуа-кІэм правовой уасэ кызырэфаш-шыгъэр кыІуагъ.

Премьер-министрэм иеплгы-кІэ кыриІотыкІыгъэ, сомэ мил-лион 76-рэ мин 726-рэ районым имызакъоу, республикэмкІи зэрэмымакІэр, районым ипашэ ар иунэе мылкъоу зэрэщымытыр, ежъ зэрэшІонгъоу ыгъэфедэн зэрэфимытыр пхъашэу кыкІи-гъэтхыгъ.

— Джырэ фэдэу мы Іофым узшызэнэкъокуштыр мылкъур

зыхъагъэр, нэмыкІхэри ауплэкІу-гъэх. Министрэм кызыриІуагъэм-кІэ, пстэумкІи сомэ миллион 76-рэ мин 726-рэ законом димыштэу районым шагъэфедагъ. Лъэныкъоу ауплэкІугъэ пэпчъ хэуконыгъэу кыхагъэщыгъэ-хэм, ахъщэу апІуагъэхъагъэр зыфэдизым игъэклотыгъэу ар кытегушылагъ. АР-м ипрокура-турэ илІыкоу зэхъыгъом хэлэ-жъагъэр мы Іофым фэгъэхыгъэу кызыгъушыІэми бюджет ахъщэм игъэфедэнкІэ районым законыр мымакІэу шаукыагъэу кызырэ-щыхагъэщыгъэр кыушыхъа-тыгъ, ежъхэми ащ фэдэ зекІуа-кІэм правовой уасэ кызырэфаш-шыгъэр кыІуагъ. Премьер-министрэм иеплгы-кІэ кыриІотыкІыгъэ, сомэ мил-лион 76-рэ мин 726-рэ районым имызакъоу, республикэмкІи зэрэмымакІэр, районым ипашэ ар иунэе мылкъоу зэрэщымытыр, ежъ зэрэшІонгъоу ыгъэфедэн зэрэфимытыр пхъашэу кыкІи-гъэтхыгъ. — Джырэ фэдэу мы Іофым узшызэнэкъокуштыр мылкъур

ХЪУТ Нэфсэт.

Цыфым ищыІэныгъэ лъапсэу фэхъуштыр еджапІэм кыщещэ. Ары сабийми имынэІосэ дуна-им ипчэ кыфызгъузыхъэрэри, зыплурэри, зыгасэрэри.

Адыгэкъалэ дэт еджапІэу N 1-р 1970-рэ илээсым тыгъэгъа-зэм и 9-м кызыІуахыгъ. Илээс 40-м кыкІоцІ нэбгырэ мини-Іум ехъу ащ шеджэгъ. Джырэ уахътэ Ілэлэгъэджэ 38-мэ Іоф шашІэ, нэбгырэ 380-м ехъу чІэс. УблэпІэ еджапІэу N 6-м кычи-Іупшырэ ІлэлэеджакІохэм ти-гуапэу тапэгъокІы.

Илээс къэс тиеджапІэ хэхъо-ныгъэхэр ешІых, нахъышІум ыльэныкъокІэ узыгъэгъушІорэ зэхъокІыныгъэхэр фэхъух. КІэлэ-егъаджэхэм, ІлэлэеджакІохэм, ны-тыхэм дэгъоу кыдгъурэІо ар пстэуми зэдытиунэу зэрэщытыр ыкІи кызырэдгъэгъунаштыр амалэу тиІэмкІэ тыпыл.

Зисэнэхъат фэшъыпкъэу, зи-пшъырылхэр дэгъоу зыгъэца-кІэу, ыгуи ыпси хэзылхъэу 2005-рэ илээсым кыщегъэжъа-гъэу еджапІэм пашэу иІэр Нап-цІэкъо Бадур Хъазрэт ыкыор ары. Хъахъукъо Мирэ Рэщыдэ ыпхъур ащ игуадз. Егъэджэн Іо-фым кІэу кыхахъэхэрэр кыди-лыгъэтээ, Мирэ фэІазэу Іоф-шІэныр зэхэхэ, кІэлэегъаджэ пэпчъ екІолІэкІэ гъэнэфэгъэ кыфегъоты. Пуныгъэ Іофым фэгъэзагъэр Къэдэ Ирин ары, мэхъанэ зилэ Іофтхъэбзабэ еджа-пІэм ащ шызэхещэ. Компьютернэ технологиэхэр уахътэм кІэу кызыдихыгъэхэм ашыщ. Екате-рина Маковой ары а дунаим кІэлэцІыкІухэр хэзышэрэр. Со-циальнэ педагогэу Ацумыжэ Са-ныет еджапІэм Іоф шешІэ. КІэ-лэеджакІохэм яшІоигъоныгъэхэр ащ кыдылгытэмэ, якыныгъо-хэр щигъэзыехэхэ, унагъом зэ-фшытыкІэу илыр кІэлэцІы-кІум къехылыгъэкІымэ е ишІуа-гъэ кыкІымэ ыгъэунэфызэ, ыгу етыгъэу Іоф ешІэ. Психологэу Хэкужэ МуліІэт исэнэхъат гуа-хъо хигъуатэу рэлажэ. Еджа-пІэм идокументхэр ІэпкІэ-лъап-кІэу зэрегъафэх, гъунэ альефы АкІэжэ Оксанэ. КІэлэегъаджэхэ-

ми кІэлэеджакІохэми алыгъышт тхылхэр еугъоих ыкІи регъэ-кыух Уайкъокъо Светэ. КІэлэ-еджакІохэм языгъэпсэфыгъо уахътэ ар библиотекэм кыащыпэ-

гъокІы. Мебелым, нэрылэгъу ІэпыІэгъухэм, нэмыкІ Іэмэ-псы-мэу еджапІэм чІэлэхэм гъунэ альефы ЩэшІэ Юныс, ащ игъус пхъашІэу ЗекІогъу Теуцожэ. ЕджапІэм лгъэпсэ пытэ фзы-шыгъэхэу, Іофыгъуабэмэ апсы-хъэгъэ тинахыжъхэр мыщ Іу-тых. Ныбджэгъуныгъэм, цІы-фыгъэм афэшъыпкъэхэу зигъо-гу кызыкІугъэхэу Батэкъо Хъа-джэт, КІэныбэ Минсурэ, Теу-цожэ Римэ, Къэзэнч Рэмзанэ непи лыгътэныгъэ афэтшыгъэ Іоф адэтгэшІэ.

ЕджапІэр кызыухыгъэхэм ащыщхэм мыщ кыагъэзэжыгъ ыкІи кІэлэегъэджэ коллекти-вым щыщ хъугъэх. Ахэр НапцІэ-кыо Б. Хъ., ХъакІэгъогу А. А., Шхъащэкъо М.И., Іэшыгъэ Ю. А., Джамбулэ А. А., Ма-ковой Е. А., Шэуджэн С. К. Мыхэр еджапІэм хэхъоныгъэ езыгъэшІыхэрэм ашыщых.

Илээс 10 — 15-м ехъугъэу Іоф зышІэрэ кІэлэегъаджэу чІэ-тыр макІэп. Ахэм шІэныгъэ ку-

ухэр алэкІэлэу, гъэхъагъэхэр ялэхэу, кІэлэеджакІохэм яегъэ-джэн-Іуныгъэ нахъ зэрагъэбаи-штым пылтых.

Лъэныкъо зэфэшъафхэмкІэ гъэхъагъэхэр еджапІэм илэх. КІэ-лэегъаджэхэмрэ кІэлэеджакІо-хэмрэ згурыІоныгъэрэ шхъэ-кІэфэныгъэрэ азыфагу илэу зэ-дэлажэх.

КІэлэегъаджэхэр ясэнэхъат зэрэфэшъыпкъэхэр кыаушыхъаты ежъхэми, еджакІохэми гъэхъа-гъэу ашІыхэрэм. Къалэм, рес-публикэм ащызэхашэрэ зэнэкъо-кыу зэфэшъафхэм тикІалэхэм апэрэ чІыпІэхэр кыащыдахых. Пуныгъэ-гъэсэнныгъэм дакІоу еджапІэм спортым мэхъанэ-шхо шыраты. ТиныбжыкІэ-хэм мызэу, мытІоу республи-кэм, ЮФО-м спорт лгъэпкъ зэфэшъафхэмкІэ хагъэунэ-фыкІырэ чІыпІэхэр ащаубыты-гъэх.

ЕджакІохэм япсауныгъэ икы-ухъумэн емызшэу ыуж ит фелд-шерэу Хэжэ Хъарыет. КІэлэцІы-

кІу пэпчъ ипсауныгъэ изытет ащ кыуиІон ыльэкІышт. Джащ фэдэу, типсауныгъэ епхыгъ ты-зычІэс унэм икыбэзагъэ. Илээс пчъагъэ хъугъэшъ уагъэразэу Іоф ашІэ пхъэнкІакоу ти-Іэхэм.

КІалэхэм ягъэшхэни мэхъа-нэшхо раты. ГъомиІэпхъэ зте-фыгъэхэр аушхэрыхых Бэш-кыо Катерэ Тхъагъэпсэу Май-ерэ. Пшэрыхъакохэр цІыфы-шІух, нэгъушІох, лгъэшэуи ти-кІасэх.

ТиеджапІэ апэрэ номерыр зэ-рихъырэр кІэлэегъаджэхэми кыа-гъэшъыпкъэжы. Зэнэкъокыу зэ-фэшъафхэм ахэлэжъэх ыкІи гъэхъэгъэшІухэр ашІых. Лгъэпкъ проектэу «Гъэсэнныгъ» зыфиІо-рэм текІоныгъэ кыщыдахыгъ 2007-рэ илээсым — Джары-мэкъо Л. Р., 2009-рэ илээсым — Джамбулэ А. А., Жэнэ Р. Ш.

Илээс зэфэшъафхэм шыІэ-гъэ зэнэкъокыухэу «Тафаеп нар-котикхэм!», «ЕджапІэр псауны-гъэр зыщагъэпытэрэ чІыпІ» зы-

фиІохэрэм еджапІэм апэрэ чІы-пІэр ащиубытыгъ. Лгъэпкъ про-ектми текІоныгъэ кызышыде-хыми, ишІогъэшхо кытэкІыгъ. ЕджапІэр компьютерхэмкІэ үлэ-шыгъэ зэхъум, егъэджэн Іофыр ыкІи Іофтхъабзэхэм язэхэхэн бэкІэ нахъ ІэшІэхэу, баеу дгъэ-псы хъугъэ.

Гъэзетэу «ЕджапІэ кыбархэр» зыфиІорэр кыдэтэгъэкІы. Іоф-тхъабзэу зэхатщэхэрэр, еджакІо-хэм яусэхэр, ясочинение гъэшІэ-гъонхэр, еджэным ыльэныкъо-кІэ кыбарыкІэхэр, нэмыкІхэри ащ иплгъэгъоштых.

Философэу А. Арсанис Іуагъ: «Уахътэм зэкІэри фэІорышІэ, ау уахътэр зыми фэІорышІэрэп». Мы гушыІэхэм адемыгъэштэн плэкІыштгъ. Тэри уахътэм ты-фэІорышІэ, илээс къэс кІэлэеджэ-кІуакІэхэр кытфэкІох, чІэтІуп-шыхэрэр апшъэрэ еджапІэхэм, колледжхэм, училищхэм ачІэ-хъэх. Уахътэ тешІэу узыдаІокІэ, ахэр Урысыем ичІыпІэ зэфэ-шъафхэм Іоф ашашІэу, яугъу дахэкІэ арагъалоу зэхэхы. Ти-кІэлэ пІугъэхэм ахэтых искусствэм ицІыф цІэрыІохэр, псэо-лъэшІхэр, врачхэр, кІэлэегъа-джэхэр, бизнесменхэр. Джы не-пэ ахэм ясабийхэм алапэ алыгъэу тиеджапІэ кыащэх. Ар тэ лгъэшэу тигуапэ.

Кыхъэгъэщы сшІоигъу ти-еджапІэ кызыухыгъэу Хъатэ-гу Налбий икІыгъэ илээсым Адыгэкъалэ ипашэ зэрэхъугъэр. Ар ипшъырылхэм афэшъып-къэу къалэм зызэриІэтыштым, зэрэхэхыштым фэбанэ. Тызы-шеуапІэрэм амалэу иІэмкІэ ре-нэу ишІуагъэ кытегъэкІы.

Къэблэгъэрэ мэфэкІым ипэ-гъокІоу коллективым сыфгъушІо сшІоигъу. Псауныгъэ Іээнэу, шэ-Іагъэ ахэлъынэу, ясэнэхъат ры-лэжъэнхэр псынкІэ кыафэхъунэу, ятворчествэ мыухыжэ лгъагъэкІо-тэнэу сафэІыло.

Уапэ егъэхъу, лыкІуат, уигъэ-хъагъэхэм ахэрэхъу, тиеджэпІэ гупс! ГуІэтыпІэу шэрэт тиеджэ-пІэ лъапІэ!

БЛЭГЪОЖЪ Мариет.
ЕджапІэм икІэлэегъаджэ.

ЦЫФ ШАГЪОУ

Брантлэ Щэбан псаоу цылагъэмэ шэклогъу мазэм

Игъэшлэ гъогу щыщ пычыгъохэр

Брантлэ Ибрахимэ ыкьо Щэбан 1920-рз ильэсым шэклогъу мазэм и 20-м Шэуджэн районымкIэ къуаджэу Хьатыгъужьыкыуае кышчыгъу, кызырхыуагъэр мэкумэщышIэ унагъу. Чылэм дэт гурыт еджапIэр кызыуэхым ыуж Адыгэ кIэлэгъэджэ училищым чIэхьагъ. Ащ кIоным ыпэкIэ кIэлэгъэджэ нэутхэм ичылэгъухэу еджэкIэ-тхакIэ зымышIэхэрэм гуетыныгъэшхо хэлыу Иф адишлагъ, гъэсэныгъэ аригъэгъотыным мыпшыгъэу дэлэжыагъ.

1940 — 1941-рз ильэс еджэгъум Хьатыгъужьыкыуае ублэпIэ еджапIэм кIэлэгъэджэу Щэбан Иф шишлагъ, етIанэ Дзэ Пльыжыым ашагъ, Хэгъэгу зоохор кызыжыэм, фашист техакIохэм ыпсэ емыблэжыу язуагъ, улагъэхэр кытырашагъэу 1943-рз ильэсым дзэм кыыхагъэкIыжыгъ. Игулсэ район кызыгъэзэжыым, ипсауныгъэ нахъ зэтеуцожыгъэу ИфшIэн пидзэжыгъ, ячылэ дэт гурыт еджапIэм щыригъэджагъэх, Шэуджэн райОНО-м ит еджапIэхэм яинспекторэу Иф ышлагъ.

1948 — 1954-рз ильэсхэм хэку ОНО-м ыкIи кIэлэгъэджэхэм яшIэныгъэ зыщыхагъэхорэ хэку институтым яаппаратхэм яинспекторэу, методистэу ащылэжыагъ.

1954 — 1987-рз ильэсхэм Щэбан Адыгэ хэку институтэу егъэджакIохэм яшIэныгъэ зыщыхагъэхорэм идиректорыгъ. Хьасапым иметодикIэ Адыгэ кIэлэгъэджэ училищым, физикIэмкIэ Мыекыуапэ дэт гурыт еджапIэу N 5-м егъэджакIоу Иф ащишIэу кыыхэкIыгъ.

Диплом пльыжкIэ 1946-рз ильэсым Мыекыуапэ кIэлэгъэджэ институты, 1949-рз ильэсым Краснодар пединститутым ифизмат кыуыгъэх. Гъэхьагъэ хэлыу Москва аспирантурэм шеджагъ. ХьасапымкIэ учебникитIум (подготовительнэ ыкIи апэрэ классхэм ащеджэхэрэм апае), геометриемкIэ методическэ IэпыIэгъум, хьасапымкIэ программэу адыгэ еджапIэхэм апае кыдэкIыгъэм Щэбан яавтор, джащ фэдэу адыгабзэмкIэ учебникитIум (чтениемрэ литературэмрэ) ыкIи «Урыс-адыгэ гушылалэм» яавтор, А. Абрамовым итхылгъэу «Десять моделей» зы-

фиорэр, апэрэ классым пае хьасапымкIэ учебникыр зэридзэкIыгъ.

Ильэс 20-м кыкIоцI (1950 — 1969-рз ильэс) Щэбан РСФСР-м педагогикэ шIэныгъэхэмкIэ и Академие общэ ыкIи политехническэ егъэджэнымкIэ инаучнэ-ушэтэкIо институт штатым хэмыт инаучнэ ИфшIэу щытыгъ. Ильэс 20-м ехьурэ просвещением, апшгъэрэ еджапIэм ыкIи научнэ учреждениехэм яИфшIэхэм япрофсоюз и Адыгэ хэку комитет ипрезидиум хэтыгъ, ильэси 10-м ехьурэ Адыгэ хэку судым изаседателэу щытыгъ, народнэ депутатхэм я Мыекыуапэ кэлэ Совет идепутатыгъ. НэмыкI общественнэ пшгъэрылыбэ Щэбан зэрихьагъ.

Гъэхьагъэу илэхэм афэшI Брантлэ Щэбан «Отличник народного просвещения» зыфиорэ бгъэхалхьэр, РСФСР-м и Апшгъэрэ Совет и Президиум и Щытхыу тхылы, медалэу «За доблестный труд», орденэу «Знак Почета» зыфиохэрэр кыфагъэшхошагъэх, «Заслуженный учитель школы РСФСР» зыфиорэ щытхыуцIэр кыфаусыгъ. Хэгъэгу зоохор лыхъужыныгъэу щызэрихьагъэхэм апае медалитф кыфагъэшхошагъ.

Щэбан игъэшлэ гъогу гъэхьэгъэшхохэр шишыгъэх, къоджэ кIэлэгъэджэу ригъажы, хэку научнэ-методическэ гупчэм илэхьэтэт хьугъэ, кIэлэгъэджэ ИфшIэныр шIу дэдэ ылэгъуштыгъ, ащ кыфэхьыгъэу ылэгъэштыгъэ ыкIи ар ишыIэныгъэ кышыушы-хьатыжыгъ.

Народнэ гъэсэныгъэм Иф Адыгем хэхьоныгъэ щегъэшIыгъэным Щэбан ренэу фэгумэкIыштыгъ, ащкIэ Иф-тхьэбзэ макIэп кIэщакIо зыфэхьыгъэр. Ахэм ащыщых адыгэ кIэлэцIыкIухэу ильэсх зыныбжыгъэр зышеджэштхэ подготовительнэ классхэр кызылэхыгъэхэр: учебникхэмрэ учебнэ-методическэ пособиехэмрэ адыгэ еджапIэхэм апае кыдэгъэкIыгъэхэр, учебнэ-методическэ кабинетэу институтым илэхэм Иф ащызышIэхэрэм япчагъэ нахьыбэ шIыгъэныр, институтым иматериальнэ-техническэ ыкIи иучебнэ базэ зэхэцэгъэхэр, нэмыкIхэри.

Брантлэ Щэбан макIэп кыдэхьыгъэр институтым ИфшIэн нахьышIоу зэхэцэгъэнымкIэ, кIэлэгъэджэхэм яквалификация хэгъэхьыгъэнымкIэ. Курсхэу, семинархэу зэхэцэхэрэм ащырагъэджэхэрэм гъэсэныгъэмкIэ ИфшIэныр кыыхьагъэхэр ашарагъэшIыгъэ, методическэ объединениехэри кызфагъэфедэштыгъэх. Щэбан Ибрахимэ ыкIом пэцэныгъэ адызэрихьэзэ ИУУ-м ильэс къэси научнэ-практическэ конференциехэр е педагогическэ чтениехэр щызэхэцэгъэх, хэкум ипедагог Илэласэхэм яопыт бай ахэм ашарагъэшIыгъэ, ИфшIэныр шIу алэгъоу, шэн-зекIокIэ дахэхэр ахэлгъэ, ягулсэ чIыналгъэ шхьэкIэфэныгъэ фырялэ кIэлэгъэджакIохэр къэтэджыным мэхьанэшхо ратыштыгъ. Лэпкэ еджапIэхэм яИфшIэн зэрэзэхэцэхэрэм лэшуу аналэ тырагъэтыштыгъ, адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэ нахьышIоу зэрарагъэшIыгъэ дэгумэкIыштыгъэх. Общеобразовательнэ ыкIи профессиональнэ еджапIэм иреформэ ипшгъэрыл-гухэлхэр щыIэныгъэм щыгъэцэкIэгъэхэм фэбанэзэ, Щэбан фэ-Илэласэу коллективым ИфшIэн зэхэцэгъэх, ыпэкIэ лыгъэкIуатэгъэх, кадрэхэм ятворческэ гупшысэ зыкыс-

гъэIэтыгъэным мыпшыжыгъэу пылыгъ, кIэлэгъэджэхэм, еджапIэхэм ыкIи народнэ гъэсэныгъэм иотделхэм яIэ-шхьэтэтхэм методическэ IэпыIэгъоу алгъэгъэсырэм ишыкIэ-амалхэр нахьышIоу гъэпсыгъэхэм дэшхьахыштыгъэп.

Щэбан Ибрахимэ ыкIор Гупчэ педагогическэ чтениехэм, конференциехэм ежэ ышхьэкIэ зэп зэрэхэлэжыгъэр, институтым бэрэ кыфагъэшхошагъ педагогикэ шIэныгъэхэмкIэ академием ищытхыу тхылы. Опыт пэрытыр зэфэхьысыжыгъэнымкIэ ыкIи зэ-лгъэгъэшIэгъэнымкIэ ИфшIэхэу ышлагъэм ишIуагъэкIэ институтым ИфшIэным иопыт кызыцIыралотыкIыгъэ брошюрэхэр, сборникхэр кыдагъэкIыгъагъэх, ахэмкIэ пшгъэдэкIыжэ зыхьэу акIэтхэжыштыгъэр Щэбан ары. ХэшIыкI афыриIэу брошюрэхэр ащ ыгъэхьазырыштыгъ, ыгулгъэкIуштыгъ, РСФСР-м просвещениемкIэ и Министертвэрэ ЦИУУ-мрэ ахэм зэп осэшхо къазэрафашIыгъэр.

Лэпкэ еджапIэхэм апае егъэджэн планхэу, программэхэу, методическэ рекомендациихэу зэхэцэгъэуагъэхэм ежэ Щэбан ышхьэкIэ Iахэу ахилхьагъэр ич дэд. Щэбан учебник, методическэ пособие зэфэхьагъэхэу 12 кыдидгъэкIыгъ, ахэм ащыщхэр гъусэхэр илэу ытхыгъ...

КIэлэгъэджэхэм яшIэныгъэ зыщыхагъэхорэ Адыгэ хэку институтым ипашцэу Щэбан ильэс 33-рз Иф ышлагъ, а уахьтэм кыдэлэжыагъэхэм шIу зыригъэлэгъун, лытэныгъэ кызыфаригъэшIыны ылэгъэкIыгъ, цыф кызырыкIоу, шхьэкIафэ афшIэу, хэбзэ Ифыр пстэумэ апэ ригъэшхэу, зэфгъэ-шхьыпкыагъэ хэлгъэу ары зышIэштыгъэхэм, ИфшIэгъуыгъэхэм агу кызырэинагъэр. Народнэ гъэсэныгъэм изэхэцэкIо чанэу, шIэныгъэшхо зыкIолыгъэ кIэлэгъэджэр, хэкупсэштыгъэр адыгэ лэпкыым егъаши щыгъушпэгъэп.

БГЪОШЭ Зар.

Адыгэ кыралыгъо университетым педагогикэмрэ педагогикэ технологиемрэкIэ икафедрэ идоцент.

Ыпшгъэ ифагъэр бэ

Адыгэ лэпкыым исоциальнэ-культурэ хэхьоныгъэ шIогъэшхо кыфэхьыгъэмэ ащыщ Брантлэ Щэбан. Сыд фэдэ IэнатIэ зылоты Щэбан ипшгъэрылхэм ягъэцэ-кIэн мыпшыжыгъэу фэлэжыагъ, гъэхьэгъэшхохэр ышIыгъ.

Педагог Илэласэр, народнэ гъэсэныгъэм изэхэцэкIо Иушыр ИфшIэу фэгъэзэгъэм кIэ горэ хигъэхьаным ренэу пылыгъ, егъэджакIохэм ясэнэхьат зегъэужынымкIэ системэу агъэфедэрэм ИфшIэныр кызылэхыгъэхэр Щэбан зэрэхитхагъэм шIогъэшхо кытыгъ, ищытхыу алауагъ.

Къэлуагъэмэ хьушт РСФСР-м и Апшгъэрэ Совет и Президиум и Щытхыу тхылы кызырэфэгъэшхошагъэр, «Урысыем иеджапIэ изаслуженнэ кIэлэгъэджэ» зы-

фиорэ щытхыуцIэр кызырэфэу-усыгъэр, медальхэу «За доблестный труд», «Ветеран труда», орденэу «Знак Почета» кызырэфэгъэхэр.

Хэгъэгу зоохор илэхьан фашист техакIохэм язэхэгъэтэкIон лыхъужыныгъэу щызэрихьагъэм фэшI медалитф кыфагъэшхошагъэ, кызыауIэм ыуж дзэм кыыхагъэкIыжыгъагъ. Ипсауныгъэ зэрэзэтеуцожыгъэу шIу дэдэ ылэгъурэ кIэлэгъэджэ ИфшIэным пидзэжыгъ, Хьатыгъужьыкыуае гурыт еджапIэм кIэлэгъэджэу Иф шишлагъ, кIэлэгъэджэ Iазэу зыкызыгъэлэгъэгъэ Щэбан Шэуджэн райОНО-м иеджапIэхэм яинспекторэу агъэнафэ, ыужыкIэ Мыекыуапэ ащэжы, хэку ОНО-м, етIанэ егъэджакIо-

хэм яшIэныгъэ зыщыхагъэхорэ Адыгэ хэку институтым ащэлажэ.

Щэбан ильэс 33-рз Адыгэ хэку институтым илэхьэтэтэгъ, ащ Иф шенIэфэ институтым хэхьоныгъэшхо ригъэшIыгъ, кадрэхэм яшIэныгъэ хэгъэхьыгъэнымкIэ амалышIухэр зэрихьагъ. Пенсией зэкIоми Иф ымышIэу щысыныр кырыгъэкIугъэп, институтэу зыпашэм щызэгурагъэIогъэ музейм ильэсищэ методистэу Iутыгъ.

Цыф хьалэлэу, Иф фэшхыпкъэу, Иахьылы, ИфшIэгъухэм ылэгъэкIыштыгъэм ишIуагъэ зэраригъэкIыштыгъ Щэбан пылыгъ. Джары шIуэкIэ агу кызыкIагъэкIыжыгъэр, ибынхэм, ыш-ышыпхьухэм ялыфыгъэхэр насыпышIохэу щыIэнхэу, цыф шлагъоу щымыIэжыр ащымылгъушпэгъэу, ащ бэ лгъэгъэшIэнэу зыкIафалорэр.

Цыф хыягъ, гукъэбзагъ

Щэбан апэрэу нэлуасэ сызыфэхьыгъагъэр 1965-рз ильэсыр ары. Адыгэ кыралыгъо кIэлэгъэджэ институтым филологиемкIэ ифакультет сышеджагъ, тичылэ дэт гурыт еджапIэм кыралыгъо практикэр щыскIуэзэ тынэ гупсэ чIэты-нэгъагъ, кыралыгъо экзаменхэр стыхи, дипломыр кызысатыжыым къуаджэм ИфшIэныр шенгъэжыгъэу Мыекыуапэ, хэку ОНО-м илэхьэтэтэгъу А. ПлатэкIом дэжэ, сылон фаеу хьугъагъэ.

Кабинетыпчэм сызытеом, «КычIахь!» ылуи сы-

ригъэблэжыагъ. Лы кьопцIэ ищыгъэ горэ кабинетым исыгъ. СыкызыэкIэIокIыжы сшIоигъоу пчэзэ Iэ-кыур сыуытыгъэти, ПлатэкIом ыдагъэп. «Сыд, уиунэкъош ушэукIыта? Щэбанрэ орырэ шьуэзнэ-луасэми сшIэрэп ныла» — ылуи, пхьэнтIэIкIум сетIы-сэхынэу Iапэ ышIыгъ. «Сэ моу сикIыгошт, шьугушы-лахэмэ тиунэкъошрэ сэрырэ тызэрэшIэн», — ылуи Щэбан кабинетым икIыгъ. Джашыгъум апэрэу Брантлэ Щэбан слэгъунэу хьугъагъэ. СиИфхэм къаIэ-упчIагъ, чылэм, районым БрантIэхэр бэу щепсэухэмэ зэригъэшIагъэ.

(ИкIэух я 5-рз н. ит.)

ДУНАИМ ТЕТЫГЪ

и 20-м ильэс 90-рэ ыныбжь хьущтгъагъэ

Зишлушлагъэ мыклодышт цыф

Зигугъу къэсшымэ сшоигъо цыф шлагъор непэ къытхэмыгъжымы, Тхьэм джэнэт лъапэр къырет, зышлэщтыгъэхэм, илофшлэгъуэгъэхэм шлуклэ агу къэкыжы. Сыда плэм ащ Иофышхо ышлагъ. Къэлуагъэмэ хьущт клэлэгъаджэхэм яшлэныгъэ зыщыхагъэхорэ Адыгэ хэку институтым ипашэу ильэс 34-рэ зэрэлэжыагъэр. Гъэсэнэгъэ-плуныгъэ Иофым-клэ гъэхъэгъэшхохэр илагъэх. Зигугъу къэсшырэр Брантлэ Щэбан.

Хьэлэкъое гурыт еджаплэм клэлэгъаджэу Иоф шысшлэщтыгъ, тиколлектив клэлэгъэджэ лэпласэхэу хэтыгъэхэм яшлуагъэклэ сэри опыт шлуклае силэ хьугъагъэ. Мыекъуапэ къыкыхэти, тилофшлэклэ зышлагъэгъозэнэу методистхэр къытфаклоштыгъэх, сэ сиурокхэми ачлэсхэу хьугъэ, джашыгъум нэлуасэ сыфэхъуагъэ методист лэпласэу Жэнэ Сулэ. Силофшлэклэ къышчытхьугъэти, лъэшэу гуапэ сщыхъуагъэ.

Клэлэгъаджэхэм яшлэныгъэ зыщыхагъэхорэ Адыгэ хэку институтым нэжым Иоф шыдэсшлэну хьугъагъэ Сулэ, лъэшэу цыф гулсэфэу, гукъабзэу шытыгъ. Мыекъуапэ сыкыакоу институтым идиректорэу Брантлэ Щэбан зылузгъаклэмэ зэрэшлэишгъор къысилогъагъ.

Джаш тетэу 1971-рэ ильэсым апэу Щэбан нэлуасэ сыфэхъуагъэ. Икабинет сырищи, шыабзэу, дахэу къыздэгущылэгъагъ, тиунэгъо Иофхэм къаклэупчлагъ, Иофышлэ сиштэн гухэлэ зэригъэм-клэ игущылэ ыухыжыгъ. Сэри сиджэуап ар бэрэ къезгъэжагъэп. Иофым сэ симызакоу, сиунагъуи, сщыхэри, тьянэ класи цызгъэгъозагъэхэу шытыгъэх, сигухэлэ ашлэгъэгъэгъэ. Сызэрэгъэгъэгъэр зэсэ-лом, Щэбан итлысыплэ къытэджыклэ, сланэ пытэу къыубытыгъ, Иофшлэпаклэ сызэрэлухъагъэмклэ къысфэгущылуагъ.

Шыпккъэ, апэрэ лъэбэкхуэр силофшлэны шысшлэныхэр лэпласэхэу... лэп-рытхэу институтым къагъэхъыгъэр къыситэу «дэгъоу еджи, дэгъоу хэлэи, узымыгъэрэзэн фэдэ чыплэу илэхэри зэхэфыхи, тхьамэфитлу горэклэ къысфы-

члэхъажь» къысилоу къыхэкыгъ. Тхыгъэу къыситыгъагъэр зыфычлэсэхъажым ащ Иоф зэрэдишлэжыгъэм сылпылгъэгъэгъэти, сыгу къэклодыгъ, ащ гу къылытагъ. «Уахътэ тешлэмэ, сэ ситхыгъэхэри бгъэтэрэзыжыгъэхэу ухьущт» къызэрэсилогъагъэр, бэшлагъэми, сщыгъушхэрэп. Сэ а чыплэм къышчыгъурылогъагъ Щэбан ышлэрэр дэгъоу ышлэныр зэришэныр, илофшлэны лэп-дэлэл зэримышлырэр, илофшлэгъухэ-

бэрэ шылэжыгъэнэу хьугъэп — фашист техаклохэр тикъэралыгъо къытебанэх. Хэгъэгум иухъумакохэм ясатырхэм лашэр ылыгъэу Щэбан ахэтыгъ, пый-хэм язэхэгъэгъэкъонклэ лыгъэ-пытагъэ къызхыгъэфагъ, улагъэхэр къытыра-шагъэу 1943-рэ ильэсым икьоджэ гу-лсэ къегъэгъэгъэ. Ипсауныгъэ нахэ зызэтеуцожым, клэлэгъаджэу Иоф ышлэу регъэгъэгъэ.

Ишлэныгъэ зэрэхыгъэхон фаер Щэ-

хьаным институтым кабинет цыкылу-тлу нылэп илагъэр, Иофышлэу лутыгъэр пстэумкли нэбгыриллэ. А пчыагъэр Щэбан, директорэу Иоф ышлэзэ, нэбгырэ 60-м нигъэсыгъагъ. Машинэ зэблэху-клэ хэкум ит еджаплэхэр къызэпаклу-хьэзэ, клэлэгъаджэхэм лэпылэгъушлу афэхъузэ Щэбанэ дэлэжыагъэх А. Е. Павловыр, Цокъэжыкыо Джумалдин, Жэнэ Сул, Даниловыр, Р. Молчановыр, Нэмытлэкъо Юсыф, Емтлыль Розз, Александр Лапныр, Джыгунэ Марыет, ахэм анэмыкыхэри.

Ильэс зэфэшхьафхэм институтым пашэу илагъэх В. В. Российскэр, Хьорэлл Аскэрбий, Хьунэ Мурат, нэмыкы-хэри. Зэклэми анахыбэрэ — 1954 — 1987-рэ ильэсхэм — институтым идиректорэу Брантлэ Щэбан.

Щэбан директор къодыгъэгъэп. Ащ ишыпккъэу клэлэгъаджэхэр зэреджэшт тхылыхэм ятхын, якыхэутын Иоф дилэ-лагъ. Ащ ытхыгъ ублэплэ классхэм арыс адыгэ клэлэцыкылухэр реджэнхэу «Хысап» зыфилоу тхылыр (ар ильэ-сыбэрэ къыхауыжыгъ), «Реджэнхэу тхылы» зыфилоу я 4-рэ классым шеджэхэрэм апае Жэнэ Сулэ игъусэу къыдыгъэкыгъ, а нэбгыритлум зэдатхыгъ «Адыгэ литературэм реджэнхэу тхылы» зыфилоуэр, ар 1980-рэ ильэсым къыхауыгъ. Зылэ къетло-гъэ тхылыхэм анэмыкыхэри С. Жанэмрэ Ш. Брантлэмрэ зэдатхыгъэх, Щэбан изакъоуи ытхыгъ.

«Цыфышлухэр малэхэми, яшлушлагъэ клэдырэн». Мы гушылэжым имэхъэнэ лъапэс шыпкыжым, пытэным пашэ Брантлэ Щэбан ильэс 33-рэ ыгуи, ыпси, ишлэныгъи ашхъамысыжыгъэу пэшэ-ныгъэ зыдызрихыгъэ Адыгэ республикэ институтэу клэлэгъаджэхэм яшлэ-ныгъэ зыщыхагъэхэу непэ Щэбан илофшлэгъуэгъэу Едыдж Аминэт зипашэм Щэбанэ ылэ фэусыгъэныр игъо шыпкыгъэу сэлэтыгъ. Ар сэ сизакъоп, непэ институтым шылажыгъэхэми ялгъэлоу шыт.

ЦУЕКЪО Алыгъ.

Сурэтым итхэр (сэмэгумклэ къегъэгъэгъэныш) шысхэр: Хьадэгъэлэ Аскэр, Брантлэ Щэбан, (къыгосыр тшлэрэн), лэпшыгъэ Хьазрэт, Жэнэ Сул; шытхэр: Кошбэе Пшымаф, Нэхэе Руслан, Шорэ Лэпшыгъыкы, Шхьэлэхэу Аубчыр, Шхьаплэкъо Хьис, Елмырэ Кушыкы, Шхьаукъо Жор, Къуекъо Налбий.

Сурэтыр 1976-рэ ильэсым тырахыгъ, архивым къыхэтхыжыгъ.

ри ащ фигъэсэнхэр, фишлэхэр зы ма-фи зэрэшымыгъушхэрэр.

Щэбан фэдэ цыфхэм Иоф адэпшлэ-ныр, ахэм ящэсэ урыгъозыныр насы-пыгъэу слыгъэщтыгъ. Цыф лэушыгъ, хьалэлыгъ, зэфагъэ, гуклэгъу хэлэлыгъ, Иофшлэпаклоуагъ.

Чылэм дэтыгъэ еджаплэр дэгъу дэ-дэу къызеуухым буж Адыгэ клэлэгъэ-джэ техникумым шеджагъ, ащи ишчытхэу шаригъэлуагъ. Икьоджэ гулсэу Хьатыгъужыкыуае исэнэхъатклэ Иоф-ишлэнуу къегъэгъэгъэ, ау еджаплэм

банэ зэгорэми зышчыгъэгъушшагъэп. Мыекъуапэ дэтыгъэ клэлэгъэджэ ильэ-ситлу институтым хысапымрэ физи-кэмрэклэ ифакультет оценкэ дэгъу дэдэ-хэмклэ къеухы. Ащ ыуж Краснодар дэт клэлэгъэджэ къэралыгъо институтри, Иоф ышлэзэ, къеухыжы. Чылэм дэс клэлэгъэджэ чаным илофшлэклэ хэку ОНО-м ипашэхэм гу къылгъатэ, мето-дистэу, етланэ инспекторэу Иоф ышлэнуу Мыекъуапэ къырагъэблагъэ. 1954-рэ ильэсым бэдзэогъу мазэм и 19-м ин-ститутым идиректорэу агъэнафэ. А лъэ-

(Я 4-рэ нэклубгъом
къышхыжыгъ).

— Джы тиунэ тыкло-ныш, шеджэгъуашхэ къэтшын, «тиунэкъош горэм нэлуасэ сыфэхъугъ Мыекъуапэ сызэклом» плэу пшыхэм зяплэжыклэ, «адэ «еблагъ» къыуиуа-гъэба?» алонышъ къыоуп-чыштых...

Кинотеатрэу «Гиган-тым» пэмычыжыгъу шыт унэ зэтетым ятлонэрэ этаж ифэтэрэу хэтым сы-дищай сыкыхьэклагъ. Шхыныгъо ухъазыргъа-хэу ишхъэгъусэ къыгъэ-нагъэр Щэбан ланэм къы-тыригъэуцуи дэгъоу ты-шагъ.

Ильэс заулэ тешлагъэу Мыекъуапэ Иофшлэпаклэ сыкызэкложым, Щэ-бан бэрэ слэгъуштыгъэ, илофшлэпаклэ зэгорэм сы-чишхыгъагъ.

Уахътэр ракетэм фэдэу мэбыбы. «Тиунэкъош» къызэрэсилогъэр лъэшэу сегонагъ. Шыабзэу зеклоу, игущылэмэ афэсакъэу ышэчыхэ пшлуигъэшлэу зэрэгущыгъэрэм луимэ-хыштыгъ, Брантлэ лла-къом итхыдэ шыщ пы-

чыгъо гъэшлэгъонхэми загъорэ «ахэблыхъэ-штыгъ». Тятэшыпху на-хыжыгъэу Хьаклэмзые шыпсэуэгъэм тигъоити, тиунэкъошхэу Пшыжъ-хьаблэ дэхэм янысэиш джэгуй, ятэтэжэ идунай зехъожым тхьаусыхакло тызэрицэгъагъэри къы-зыфэсэлуатэм, Щэбан лъэшэу игопагъ. «Узэ-лэмымыкломэ, узэлу-мы-клэмэ лэхыл шылэп ныла, — ылоныр инэрыгъыгъ. — Тэбэлэрэгъы адыгэ-хэм, «неп, неущ» тлозэ уахътэр тлэклэклэ. Зэгорэм тежыгъу хэкум ис ти-унэкъошхэм чэзыу-чэ-зыу тахэхъэзэ тыкыкы-кыгъэмэ дэгъугъэ...»

Ау хьугъэп зэрилошты-гъэм фэдэу. Тымышлахэу узым къылыгъагъ. Ыпху-

хэу Налшык шыпсэуэхэ-рэм адэжэ ащэжыгъагъ, идунае ащ шхыжыгъыгъ. Ильэс 78-рэ къыгъэ-шлагъ. Ишхъэгъусыгъэу Нина Алексеевнари Щэбан ыуж ильэс зытлу нылэп зэрэшлэжыгъэр.

Тиунэкъошхэу Брантлэ Къэплэны къызэрило-тэ-жыштыгъэмклэ, Щэбан идунай зэрихъожыгъа-гъэр илофшлэгъуэгъэхэми, иныбджэгъуэгъэхэм ащыш-хэми зэрарамыгъэшлагъэр тлэклу тэрэзыло хьугъэн фаер, ау сыдэу пшышты, ащ фэди къыхэкы.

— Цыф купышхоу ты-зэхэтэу Налшык тыкло-гъагъ хьадагъэм. Щэбан ышыпху закъоу псаоу-шылэ Нуриети тигъусагъэ. Шыпккъэ, Щэбан иджы-нази цыф маклэп къыкы-

лэгъагъэр, ыпхуэхэу Ла-рисэрэ Ханерэ зынысэхэ Шартанхэмрэ Къумыкы-хэмрэ ялакъохэми, ахэм яблагъэхэми ащышхэу бэ-клае шылагъ, — къылотэ-жыгъагъ Къэплэны.

Лъэшэу гуапэ мэхъу-цыфэу чыплэ дэй ифа-

гъэм, симэджэ хьылгъэ хьугъэм, фыкыуагъэм яфэ-ло-фашихэм адэмышхъа-хыгъэу ящыклагъэр зэклэ афэзыгъэпаклэхэрэм афэ-гъэхыгъэ гушылэ дахэхэр зызэхэпхыкыгъэ. Ларисэрэ Ханерэ ясэнэхъатклэ вра-чы. Ны-тыгъэм ахэр мып-шыжыгъэхэу къадемыкло-кыгъэхэклэ къэнагъэхэп. Нэмыкылуи хьун ыльэкы-штгъагъэлэ, Щэбан ыгъэ-сагъэх, ыплугъэх. Ахэм яклэлэцыкылухэм тэгъэжыгъэу Щэбан шлу зэралэгъу-штыгъэр, къызэрэдекло-кыштыгъэхэр агъэшлэгъон икыгъэ зылыгъуэгъэхэм.

Ятэрэ янэрэ къамыгъэ-шлагъэр къагъэшлэнуу, яса-быйхэм адэтхъэжыгъэу, яна-сып альэгъоу бэрэ шылэ-хэу тафалыло. Ягупсэхэу зи-дунай зыхъожыгъэхэм Тхьэм джэнэт уцуплэ къарет.

БРАНТЛЭ Казбек.

Сурэтхэм арытхэр: Ла-рисэрэ Ханерэ.

РСФСР-м и Апшээрэ Совет унашъоу ышыгъэм тегъэпсыкыгъэу, Урысые Федерацием ПенсиехэмкIэ ифонд 1990-рә ильэсым тыгъэгъазэм и 22-м зэхашэгъагъ. Бэп къэнэжыгъэр ащ июбилей, ильэс 100 ар зэрэхъурэр зыхагъэунэфыкышты мафэр къэсынклэ. А мэфэклым епхыгъэ Иофыгъохэр ПФР-м и Къутамэу Адыгэ Республикэм шыIэм зэрехъэх. Планэу зэхагъэуцагъэм Иофыгъо бэклае кыде-лътэ. Ахэм яегъэжыапIэу шытыгъ шышъхъэлум и 23-м ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипащэу Къулэ Аскэрбый зэхищэгъгъэ пресс-конференциер. Ащ хэлэжыагъэх гъзетхэм, радиом, телевидением яжурналистхэр.

Пресс-конференцием из-хэщакIо журналистхэм къа-фиотагъ Фондым ыкIи ащ и Къутамэу Адыгэ Республикэм шыIэм зэхашакIэу яIэр, гъогоу къакIугъэр, хъхъоныгъэу ашы-гъэхэр, социальнэ Иофыгъохэр зэшIохыгъэнхэм зэрэхэлэжыагъэр шыкIэр.

— ПенсиехэмкIэ фондур зызэхашагъэм кышыублагъэу, — кыIуагъ Аскэрбый, — пен-сиехэм ыкIи социальнэ пособи-ехэм мылькыу апIэу гъэхъ-гъэнымкIэ ыкIи ятыгъэнымкIэ тапэклэ шымыIэгъэ механиз-макIэ Урысыем шыгъэпсыгъэ хъугъэ ыкIи пенсиехэр яты-гъэнхэм пIэухъашт мылькур цIыфхэр зыгъэлажыагъэхэрмэр граждanhэм къагырэ страхово-вой тынхэмрэ атегъэпсыкыгъэу зIуагъакIэу аублагъ.

Аужырэ ильэситфым пенсиехэм апае республикэм мылькыу шызIуагъэклагъэр сомэ миллиард 35-рә миллион 300,5-м нэсыгъ. Тызы-хэт ильэс закъом пенсиехэм сомэ миллиард 11,5-рә апIуагъэхъашт.

ПенсиехэмкIэ чIыпIэ фон-дым ипащэ зэрэхигъэунэ-фыкыгъэмкIэ, Адыгеим соци-альнэ Иофыгъохэр шызэшIо-хыгъэнхэм игупчэ шыпкыгъэ мы органыр ит. Пенсиехэм мыль-коу апIэу гъахъэрм хъхъоны-гъэхъо зэрэфэхъугъэм укыш-кырыкIэз, ПенсиехэмкIэ фон-дым и Къутамэ тиреспубликэ мэхъанэу ыкIи чIыпIэу шы-риIэм уасэ фэшIын плъэ-кIышт. Аужырэ ильэситфым пенсиехэм апае республикэм мылькыу шызIуагъэклагъэр сомэ миллиард 35-рә миллион 300,5-м нэсыгъ. Тызыхэт ильэс закъом пенсиехэм сомэ милли-ард 11,5-рә апIуагъэхъашт. Ащ фэдэ гъэхъэгъэшIухэр шы-гъэнхэм лъапсэ фэхъухэрри нэ-рылгъэгъух.

ГушыIэм пае, ПФР-м ирес-публикэ Къутамэ 2002-рә ильэ-сым мэлъылгъэгъум зызэхаш-тэм нэбгыриплI нахъ шымы-лажыагъэтыгъэмэ ыкIи зы ком-пьютер закъо нахъ ямылагъэмэ, непэ штатыр нэбгырэ 450-м нэсыгъ, нэбгырэ пэпчэ ыпашъ-хъэ компьютер ит, республикэм икIалэхэмрэ ирайонхэмрэ гъэлорышIапIэхэр къащызэ-Iуахыгъэх, ахэм Иоф ащызышIэ-хэрм апае унэ зетегъэпсыхъа-гъэхэр агъэпсыгъэх. ПФР-м и про-граммэ-техническэ комп-лексхэр хэгъэгум анахъ дэгъоу щалыгъэхэрм ащышых. Осэ-шIу фэшIыгъэн пае IэпIэсэны-гъэхъо зыхъал кадрыхэр зIуа-гъэклэнхэ зэралгъэклыгъэм. ИофышIэхэм япроцент 72-м агъэцкIэрэ Иофым тегъэпсы-кыгъэ сэнэхъат ахэлэ ыкIи опытышIу яI. Фондым шыла-жыагъэхэр ястатускIэ къэра-лыгъо гражданскэ къулыкъу-шIэхэм ахэмыхъэхэрми, кон-курс шыкIэм ехышчырзу кад-рэхэм якыыхъын зэрэхэщаша-гъэр ары IэпIэсэныгъэ ин зы-хэлэ ИофышIэхэр зIуагъэклэнхэ языгъэлгъэклыгъэр.

Шыпкыгъэ, ПенсиехэмкIэ чIыпIэ фондур зэкIэ елгы-тыгъэп. Ау анахъ шъхъаIэу, пстэури зыфэкложыу кыпшIо-шырэр пенсиехэм лъэгәпIэу яIэр ары. Бэрэ къэтIо гурыт шапхъэхэр гъэфедэгъэнхэм уигъэплгъэхъунэу зэрэщытыр ыкIи шыпкыаплIэр ащ нэры-лгъэу кызыримишIырэр. Арэу шытми, хэгъэгум ар шап-хъэ шыхъугъэш, ащи тыры-гъозэн фаеу мэхъу. Аскэрбый кызыриуагъэмкIэ, Адыгеим гурыт пен-сиеу ильыр сомэ 6800-рә чапыч 27-м нэсыгъ. Иоф-шIэнымкIэ ныбжыым те-лгытэгъэ гурыт пенсиеу сомэ 7301-рә чапыч 58-рә мэхъу.

Шэны фэхъугъэу ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ти-республикэ исоциальнэ про-граммэхэр гъэцкIэжыгъэнхэм чанэу хэлажэ. Пресс-конфе-ренцием изэхэщакIо зэрэхи-гъэунэфыкыгъэмкIэ, ПФР-м ифонд кыыхэкIыгъэ мылькыу сомэ миллиони 193-рә а Ио-фыгъо зэфэхъафхэм апIуа-гъэхъагъ, нэжэ-лужхъэм яунэ-хэм гъэстынышхъэ шхъуантIэр ащагъэфедэу гъэпсыгъэным пае Иоф зымышIэрэ пенсионер 662-м материальнэ IэпыIэгъу аратыгъ. А Иофыгъом пае ПФР-м ибюджет хэгъэхъожэ шыкIэм тетэу сомэ миллиони 4,5-рә кыыхагъэклын алгъэклыгъ. Цыфхэм IэпыIэгъу афэхъу-гъэнымкIэ Урысыем кышчы-рахъыжыгъэ социальнэ про-граммәкIэм, нэмыкIэу кIэпIон

Адыгеим гурыт пенсиеу ильыр сомэ 6800-рә чапыч 27-м нэсыгъ. ИофшIэнымкIэ ныбжыым телгытэгъэ гурыт пенсиеу сомэ 7301-рә чапыч 58-рә мэхъу.

хъумэ, ятIонэрэ ыкIи ащ кы-кIэлгъыкIорэ сабий кызыфэ-хъугъэхэм ны (унэгъо) мыль-кум телгытэгъэ къэралыгъо сертификат ятыгъэным Пен-сиехэмкIэ чIыпIэ фондур ча-нэу зэрэхэлажыагъэм кышчы-уцэу, Аскэрбый мыщ фэдэ пчъагъэхэр ыгъэфедат. А про-граммэм тегъэпсыкыгъэу зычIэсышт унэ кызышчыгъэ е зышыгъэ ыкIи ащ пIуа-гъэхъэгъэ ахъщэр банкым чIыфэу кыIызыхыгъэ унэгъо 851-м чIыфэхэр тыжыгъэнхэм пае сомэ миллион 261-рә афа-тIупшыгъ. Пстэури анахъ Ио-фыгъо шъхъаIэу ФондымкIэ шытыр пенсиехэр ипIалгъэм ехъулIэу афэгъэуцугъэнхэр ыкIи ятыгъэнхэр ары. Ащ ехылаIэгъэу кIэпIон хъумэ, хэгъэунэфыкыгъэн пае нахъы-пэрэм фэдэу пенсиехэр алгы-

гъэлэсыгъэнхэм кIыхъэ-лыхъэ нэшанэ кызырэхэмыфэжыагъэр.

ЗычIэсышт унэ кызышчыфыгъэ е зышыгъэ ыкIи ащ пIуагъэхъэгъэ ахъщэр банкым чIыфэу кыIызыхыгъэ унэгъо 851-м чIыфэхэр тыжыгъэнхэм пае сомэ миллион 261-рә афатIупшыгъ.

Джащ фэдэу зыныбжэ къэ-сыгъэм пенсие фэгъэуцугъэ-ным пае пIалгъэу ишыкIагъэр мэкIэ дэдэу агъэпсын алгъэ-кыгъ. МэфипшI пIалгъэм шIо-мыкIэу ар афызэшIуахы ыкIи мы лгъэныкIомкIэ Адыгеим шызэхэщэгъэ Фондыр Урысы-ем пэрытныгъэр цызышыгъэхэм ащыш.

Номерэу 56-ФЗ зытет Феде-ральнэ законэу «ИофшIэнымкIэ пенсиехэм мылькыу зышызIуа-гъэхъэлэр Iахъэу яIэм хэгъэ-хъожэ шыкIэм тетэу страхо-вой тынхэр хэгъэхъэгъэнхэм ыкIи пенсиехэм апае мылькыу зIуагъэклэгъэным къэралыгъо IэпыIэгъу етыгъэным ехы-лагъ» зыфилорэр республикэм зэрэщагъэцкIэжыагъэм кыте-гушыIэгъэ, Къулэ Аскэрбый кыIуагъ а ИофшIэныр ренэу янэплгъэу зэритыр. ГушыIэм пае, ежыхэм яшIоигъоныгъэ тегъэпсыкыгъэу а программэм тызыхэт ильэсым имэзипшI джыри нэбгырэ 630-рә хэу-цагъ ыкIи зэкIэмкIи програм-мэм хэлажыагъэрм япчъагъэ нэбгырэ 6583-м нэсыгъ. Мэ-зипшIым кыкIоцI ахэм аты-гъэ ахъщэу зIуагъэр сомэ миллиони 8-рә мин 433-м шIокыгъ. ГъэрэкIо джащ фэдэ ипIалгъэ ехъулIэу программэм хэуцагъэхэм страхово-вой тынхэу

атыгъагъэхэм ар сомэ милли-онрэ мин 416-кIэ нахъыб.

ПенсиехэмкIэ фондур Иоф-шIэн тызыхэт ильэсым кIэу кыыхъагъэхэм ащыш страхо-вой тынхэм якъэуцгоин пэщэ-ныгъэ дызехъэгъэныр. А Иоф-шIэным зэхэщакIэу иIэм бэкIэ елгытыгъ Адыгеим шыпсэурэ пенсионер 120800-м пенсиехэр ипIалгъэм алгыгъэлэсыгъэнхэр зэрэхэщэгъэшт шыкIэр. А Иофым кытегушыIэгъэ Аскэр-бый кызыриуагъэмкIэ, цыф-хэр зыгъэлажыагъэрм янахъы-бэм законом ыгъэнэфэрэ пшъэ-дэжыагъэу ахырэр къагуэрIо ыкIи ипIалгъэм ехъулIэу стра-ховой тынхэр Фондым лгъа-гъэлэсых. Ау шъхъэгъэ шы-кIэм тетэу Иоф зышIэхэрм а пшъэрылгыр зышчыушхэр-рэр, зыгу кыгъэклыжыгъэн, ары пакIошъ, гъэпшынгъэн

фаехэр къахэкIых. Арышъ, ахэм агу кыгъэклыжыгъэн пае ильэсыр ыкIэм зэрэфэ-кIуагъэр, зип-шъэрылгъэ зы-шыгъу пшъа-гъэхэр агъэп-цынэнхэ зэра-лгъэклыштыр.

Ыпшъэклэ кызырэхыгъэуа-гъэу, ПФР-р республикэм соци-альнэ Иофыгъохэр шызэшIо-хыгъэнхэм чанэу хэлажэ. Фон-дым имылькыкIэ социальнэ фэIо-фашIэхэр зышафагъэ-цкIэрэ учреждениехэм ямате-риальнэ-техническэ базэ агъэ-пытагъ, ахэм техническэ зэ-тегъэпсыхъаныгъэу яIэр на-хышIу ашыгъ, сэкъатныгъэ зилэхэм ыкIи жыы хъугъэхэм ягъэххэн нахъ дэгъоу зэхэ-щагъэ хъугъэ, зычIэсхэ псэуа-лгъэхэр зэтырагъэпсыхъажы-гъэх, мебеликIэхэр, шыгъын-хэр, нэмыкIэхэр къафашчыгъэх. Жыы хъугъэхэр ыкIи Иоф зы-шIэн зымылгъэклыштыр соци-альнэу ухъумэгъэнхэм пае УФ-м и ПФР тиреспубликэ сомэ миллион 18,2-рә IэпыIэгъоу кыритыгъ. Иоф зымышIэрэ пен-сионер 300-м газыр унэм рягъэ-щэгъэным фэшI хъарджэу ашыгъэм шыш Iахъ тыгъэным пае хэгъэхъожэ шыкIэм тетэу ПФР-м джыри тызыхэт ильэ-сым сомэ миллиони 4,5-рә къафитIупшыныу ежэх.

Мы къэтIотэгъэ пстэури анахъ ашIогъэшIэгъонэу тина-хыжыгъэхэм зэхыхы ашIоигъор зыфэдэри тэшIэ. Ренэу ежэх пенсиехэм кызахъхъоштым. Арышъ, ащ ехылаIэгъэу чIы-пIэ Фондым ипащэ кыIуа-гъэмкIэ мы тхыгъэр тыухышт. Журналистхэм яупчIэхэм джэ-уап къаритыжыгъэ Аскэрбый зэрэхигъэунэфыкыгъэмкIэ, кыыхъашт 2011-рә ильэсым имэзае и 1-м ИофшIэнымкIэ пенсиехэм проценти 10-м нэсэу кыахъхъошты федеральнэ гуп-чэм ыгъэнэфагъ. Мыщ дэжыым пенсионерхэм зы лгъэныкIо анаIэ тырядгъадзэ тшIоигъу. Нахыпэм зэрэщытыгъэм фэ-дэжыагъэ джы пенсиехэм къазэ-рэхъхорэ шыкIэр. ЫпшIэ ахэр IахытIоу: базовэ ыкIи страхо-воир аIоу гошыгъэхэу, Iахъ пэпчэ шъхъаф-шъхъафэу кы-хахъоштыгъэмэ, джы сомэ пчъагъэу кышчыуатырэм про-центхэр телгытагъэу гъэпсы-гъэштхышъ, шъуипенсие кы-хъэхъоштыр зыфэдизыр шъор-шъорэу къэшъулыгъэгъэшт.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Сызыфэрээ тхакIу

1957-рә ильэсым кышце-гъэжыагъэу зэпыу имыIэу «Адыгэ макъэм» сызэрэ-кIатхэрэм сырыкIэгъоажыагъэр. Мары Пэнэшъу Сэфэр ирас-казэу «КIэлэгъу» зыфилорэр бэклаерэ гъэзетым кыыхагъ, семызэщэуи седжагъ.

БэмышIэу зимэфэклэ хэзы-гъэунэфыкыгъэ Сэфэр нэ-Iуасэ сызыфэхъугъэр тIэклэу шIагъэ. Ащ ыпэклэ гъэзе-тымкIэ сшIэштыгъэ, ау сы-Iуагъэу шытыгъэп. Пчы-хъэшъхъапэ горэм тикъэлэп-чъэIу сыIусэу «Жигули» горэ къэуцуи, ГъукIэлI Аслъан кыкIыгъ. Ащ «Библиотекэм иIофышIэу Мирэ сыкъып-лгытэгъэклэуагъ» ыIуагъэти, машинэм сыдитIысхыи сы-дэклэуагъ клубым. Нэбгырэ заулэ Iутыгъ чIэхъапIэм. Сэ-лам ясхи библиотекэм сы-зычIахъэм, симынIуасэу хъа-клэ чIэсэу кычIэклыгъ. Мирэ зысэлгъгъум, «Сыд, Мир, узыфаер?» сIуи сеупчIыгъ, джэуапыри симыгъэшIэгъон слгъэклыгъэп. «Сэрэп кыпфа-ер, мы лIэу шысыр ары укыа-зыгъэщагъэр, Пэнэшъу Сэфэр ары» зелом, ятIонэрэу сыкIэ-лгырыхыи ыIапэ сыубытыгъэ ыкIи сыготIысхыагъ. Сэфэр зIэбэклэ тхыт цыкIу кыш-ти, кыиситыгъ. Тхылым сы-зеплгъым «УIэгъэжыагъ» еIо тетхагъ. Джарэушты Сэфэр нэIуасэ сыфэхъугъ, бэри тыгушылагъ.

А пчыхъэм Сэфэр къуа-джэм кырагъэблгъагъэу, пчыхъээзэхыхъэ фашIыгъэу кычIэклыгъ. Ащ ыуж бэри икабинет сыхагъ. Пэнэшъу Сэфэр кытхыгъэу тызэ-джагъэр бэ, ахэм узыIэпащэ, бзэ дахэкIэ тхыгъэх. Сэ си-закъоп ар зыIорэр, зэрэчыл пIоми хъушт. Ау гъэзетеджэ-хэр лгъэшэу зыгъэгумэклэ-гъэхэр, лгъэшэу жажэщыгъэ-хэр «Хылагъ» зыфилорэу гъэзе-тым кыыхыутыгъагъэр ары. Сэ а лгъэхъаным сыпочталы-оныгъ, гъэзетыр зафэсхыкIэ, «Ибрахым, Сэфэр кытхырэ «Хылагъ» зыфилорэр къеухы-фэ мафэ хэмын» аIоти, лгъа-Iоштыгъэх. Ар кыыхауыныр заухым, гъэзетеджэхэм ялгъэ-Iуагъ (сэри сытхэгъагъ редак-цием) етIани кыпадзэжы-гъагъ.

Гъэзетеджэхэри, тхыль-еджэхэри Сэфэр фэразэх. Ащ ыныбжэ ильэс 80 зэрэхъугъэм пае тыгу кыддэлэу тыфэгъу-шIо. Дунаим зынахъ лгъапIэ темытыр псауныгъэр арышъ, Сэфэр, Тхъэм псауныгъэ кы-ует, уитхыгъэхэмкIэ джыри бэрэ тыбгъэгъушIонэу сыпфэ-лгъаIо.

НЭМЫТIЭЖО Ибрахым.

Гъобэкъуай.

Шэклогъум и 28-р — ным и Маф

ТИЗЭДЭГУЩЫНЭГЪУХЭР

НЫМ и чыфэ зытэмыль щыдэн

Ны. А гушыдэм имэхъанэ ины, гукъэкыжэ Ишлүхэм уафещэ. Ныр шлу умыльгъуи плэкышчтэп. Хэти янэ кыфишагъэм фэдиз фишлэ-жышшуттэп. Цыф пстэуми ащ ичыфэ атель. Ным шульгъоу иль-фыгъэхэмкэ илэр зэрэпшышт шапхэ зэрэщымылэр, ащ кыуачлэу хэлъым гъунэ зэрымилэр, дэхагъэу кытхиль-хэрэр егъэшлэрэ тынэу зэрэщытыр зыщымыгъэгъушшэу хэтрэ лъфыгыи осэ ин фишын фае. Ным ихъакъ ухэкышчтэп. Ащ ибыдзыщэ дыкыгъоу игуклэгъуи, ихъалэлыгъи, ичы-фыгыи ильфыгъэхэм къареты. Ныр тыгъэм, псы къэбзэ Ишлүм, дунэе нэфым фагъадэ.

Дунаир къэзыгъэгъунэу, къэзыгъэ-дахэу, тыгъэнурэу тетыр ныр ары. Ным нахъ сакъ дунэешхом тетэп, губгъэни, гухэкыи уащешхумэ, щылэкэ дахэм тыфзэщэрэр ныр ары.

Цыфыр анахъ чыплэ зэжэу, чыплэ кыин ифэмэ, анахъ лъэшэу гүлэрэр, гумэкырэр ныр ары. Ныр щылэныгъэм икыжыапл. Ары «Ным ыкокI сабыим икушэ» зыкIаорэр. Ильфыгъэхэр са-быеу сыдигъуи ащ кышчэхъух. Лъфыгъэхэр алтэ зэрэтеуцагъэхэм пае ным игумэкI ыухырэп, хэхъо нахъ.

Цыфыр лушмэ, ифэшшэ уасэ ащ ным фишлышт. О уасэу уанэ фэп-шырэм елытыгъ шхъэгъусэ пфэ-хурэм фэпшыштыр. Ныхэр зышы-гугъхэрэр яльфыгъэхэр ары. Ащ игуклэгъуи зэхашлэу, тильэкпэ ишэн-хабзэм атетэу упсэу хъумэ, нымкIа гушлуагъо, насыпыгъ.

Непэрэ ныбжыкIэхэм ным осэ икыу фамышлэу, амыгъашлоу кыыхэ-кы. Ар тильэкпэ ихабзэп.

Анахъ лъапл

Ным пэпшыныу сыда кэхъу-штыр?! Ащ игупсагъэ, ным ильэплагъэ къэзылэтэрэ усэ тхъапша тилэр?! «Си-нэнэ дах» зыфилорэ орэдым едлоу хэта зыгу рэхъатэу къанэрэр?! Зянэ-зятэхэр зыпэлэпчэхэм сыд фэдиза агу щышлэрэр? Жэнэ Къырымызэ иусэу «Ныхэм агу хэшъумыгъэкI» зыфи-лорэм кышчылуагъ дэхэ дэдэу:

Гуклэгъоу ным хэлъыр хым фэдэу ины,

Ным илэшлугъэ илахэп зи гъунэ,
Гушлуагъо тилэмэ, мэгъушло
ежыры,

Къин кытфыкыокIымэ, ыгу
елэжы.

Сыд хъункIи ныхэм агу хэшъу-
мыгъэкI.

Дахэ ащ яшъулозэ, шъуакъы-
декIокI.

Адыгэ лъэкпъыми бзыльфыгъэм, Ным идахэ сыдигъуи ылуатэу, ылэтэу, шхъащэ фишлэу кырэкIо. «Ны бгъашьорэ хъурышъо джэдыгурэ», «НыгукIа кысау, нылэкIа кы-сат», «Ным ыльэгъу джэнэтыр чIэт», «Сянэрэ сынитлурэ», «Ны-шор шъоупсы», «Уанэ гъашло, пкъош шлу лэгъу». Мы гушы-лэжхэм ным имэхъанэ дэгъоу кы-ралотыкыи.

Ныр Алахъым ыгъэлэпIэгъэ цыф.

УпчIэмэ яджэуап

... Быслъымэн горэ пегъымбарым дэжэ кыаклуи кыеупчIыгъ:

— О Алахъым ыгъэлэпIэгъэ лы-кIу, цыфмэ ащышэу зышлүшлэ стельэу хэта анахъ дахэ зэсIон фаер?

— Уян, — ылуагъ пегъымбарым.

— ЕтIанэ? — еупчIыгъ быслъы-мэныр.

— Уян, — ятIонэрэу кылуагъ пе-гъымбарым.

— ЕтIанэ? — еупчIыгъ быслъы-мэныр.

— Уян, — ячэнэрэу кылуагъ пе-гъымбарым.

Янэ щэгъогогъо кызырелo нэуж пегъымбарым тым ыцIа кырилуагъ. Мыщ кыгъэлыгъо Тхъэм ным осэш-хо зэрэфишлэгъэр.

Ным тэри тифабэ фэтцэин, нэд-гъэсын, ренэу дгъэгъушIон фае. Джэ-ныкыо машIор къэзыухъумэрэ ныр сы-дигъуи дгъэлэпIэныр типшгъэрылэ шхъаI. Ным игухэкI пшIэнэу щытэп, ар лъэкпэ пстэуми здыряхабэ.

Ау «Ны» зыфилорэ гушылэр зэп-пхын, зэппэсын умыльэкIын бзыль-фыгъэхэри тилэх. Яльфыгъэхэр нэ-нэжэ-тэтэжхэм кыафэзгъанэхи, аш-хэ ифэшлү ихъажыгъэ бзыльфыгъэ-хэм а цIа лъаплэр ялэсыгъэп.

Сыда ар кызыхэкIырэр?

Тильэкпэ ишэн-хабзэхэр зыукъоу, яльфыгъэхэр агу къэмыкыжхэу, ашхъэ уасэ фэзымышлэжхэу къэ-зыкIухэерэ бзыльфыгъэхэм «ны» гушылэр яопэсыкIа хъушта? Сыд фэдэ гуа уилэн фаер уисабый ышхъэ кырыкIоштыр умышлэу пчэгум кы-унэным пае? Ным кIэрымыс сабый-хэр, ащ ишлүлэгъуи щыкIэхэрэр адрэ кIэлэцIыкIухэм псынклэу кыахэщых, гури агъэузы. Ныр дунаим псаоу те-тэу ибэу укъэнэныр тхъамыкIагъу. Ащ ишлүлэгъуи, игуклэгъуи фэдэ хэта сабыим къэзытыштыр, зыбгъэ фабэ кIэзыубытэштыр, ышхъашъо Iэ щы-зыфэщтыр, гушылэ фабэ езылоштыр, сымаджэмэ, зыл фэузыштыр?! Егуп-шысэ шъулуа ащ фэдэ ныр лъфыгъэм ыгу щышлэрэм? Ащ фэдэ ныр жы-гъэм факIомэ, ымылыгъыгъэ сабый-хэм ежэ алыгъыжыштыр? Ар къэ-шлэгъуае. Псэушхъэмэ ишчирхэр цапэкIа зэрихэхэзэ еплух. Ным иса-бый гум римынуу ыплуныр ипшгъэ-рылэ. ИцIыкIугъом узидэмылэжхэу сабыим уижышхъэм ущымыгугъ кыбдэлэжхэнэу. Зисабый чIэзыды-жыерэм жъалымыгъэу зэрихэрэр ныбжыи фэпшыныжышчтэп.

СшIонгъу, сыкIэлэIу

Лъэшэу сшIонгъу тибзыльфыгъэ ныбжыкIэхэм ясабийхэр гум рамы-нэжхэу, плуныгъэ дэгъу аратыным пылхынхэу. Уиамал кызэриххэу пIлугъэ лъфыгъэмрэ уишлүлэгъу зэхэзымышлэгъэ кIалэмрэ кызырэл-пыштышчтхэр зэфдэлэп. Нэм нахъ лъэшэу ныхэр кыэтэжыгъэухъумэх, тянэу кыддэлэуэхэрэм игъом зятэ-жыгъэгъэпсэф, агу хэтэшъумыгъэ-гъэкI. Анахъ лъэшэу ным ыгу зыгүлэ-рэр ильфыгъэхэр ары. Гуклэгъу зыхэлъ лъфыгъэр ным ипытанI, игугъанI.

СТИАШЪУ Нуриет.

Гъобэкъуай.

Орэдылоу Дзыбэ
Мыхъамэт икон-
церт шэклогъум и
30-м ячэнэрэу
Мыекъуапэ
щыкIошт. Искусст-
вэм пыщагъэхэм
дэгъоу ашлэ билет
ащэфынэу
зэрэщымылэжыр.
Яплэнэрэ концер-
тыр тыгъэгъазэм и
8-м республикэ
филармонием
щыкIошт. Ащ зы-
фэдгъэхъазыры-
нэу уахтэ
щылэми, билет
щылэжэп.

ОРЭДЫНОМ уришхъэгъусэныр кыина?

— Концертхэр ащ фэдизэу цыфмэ агу рыхышчтхэм тшлагъэп, — ело Дзы-бэ Мыхъамэт ишхъэгъусэу Аидэ, — тиунагъокIа тигуапэ тIысыплэ нэкI амыгъотэу пчыхъзэхъахъэр зэрэкло-хэрэр.

— **Мыхъамэт иконцертхэм ори,**
шъуикIэлэцIыкIухэри яплых.
Шъуисабыймэ ацIа кытаIоба.

— Шъэожыер Рауль, пшгъэшгъэ-жыер Радмила. Концертым имэхъанэ кыагурэломи сшIэрэп, арэу щытми, мэ-уджых.

— **НэгъушIох, орэд къамылорэми,**
алэгъурэр ашIогъэшIэгъонэу
кысыцэхъу.

— Нэбгырэ макIап кытэупчIырэр тисабыйхэм сэнэхъатэу кыыхахыштыр зэрагъашлэ ашIонгъоу. Ахэр джыри цыкIлүх, яплорэр икыоу кыагурылорэп. Сыд фэдэ сэнэхъат кыыхахышчтми, цыфышлү хъунхэу тыфай.

— **Мыхъамэт ятэ ныцынэо Iэнэ-**
Iас, нысэщэ джэгъухэм зэрахъла-
жээрэм тыщыгъуаз. Искусствэр
зыщагъэлэпIэрэ унагъом ущыны-
сэныр кыина?

Аидэ мэщых, исабиймэ яплы. Сце-нэм техъанэу зызыгъэхъазырыр Ана-стасия Аврамида ылтэныкыокIа мап-лэу.

— Артистхэм кыинэу алэгъурэр кызыгурымылорэр макIап. Олэгъу-ба пчэгум ихъанхэм ыпэкIа зэрэгъу-мэкIыхэрэр? Агу ихыкIырэр бэ. Уна-гъом тыщызэгурэлo. Сишхъэгъусэ ышхэри искусствэм пыщагъэх, концер-тым хэлажэх. Узэгурьло зыхъукIа, Iофхэр нахышлэу лъэкIуатэх.

— **Мыхъамэт кыIорэ орэдмэ**
уадэлэу зыхъукIа сыда узэгупшысэ-
рэр?

Аидэ нэгъушIоу кызырэсэплыгъэм-кIа джэуапыр кытыжыгъэу кыис-шигъэхъугъ.

Ным и Мафэ фэгъэхыгъэу Дзыбэ Мыхъамэт гушылабэ кытитылуагъэ-ми, иорэдхэмкIа ыгу дэхагъэу ильыр тигъашлэ зэрэшIонгъом тышигъэгъо-загъ. Шульгъэу кыабзэр бгъэпытэн зэрэфаер, ны-тыхэм анахъ лъаплэ зэ-рэщымылэр ащ иорэдхэм кыащелo.

Дзыбэмэ яунагъо насыпышлo хъунэу фэтэлo. Мыхъамэт иконцерт ныхэм афэгъэхыгъэ орэдхэр ашигъэжыны-чышчтхэу кытилуагъэш, дэхагъэу ыгу ильыр кыдэхъунэу Тхъэм тыфелтэлү.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итхэр: **Дзыбэ Мыхъамэт**
ишхъэгъусэу Аидэ (сэмэгумкIа ар
щыт) **исабыйхэмрэ.**

НынэпIосым сыфэусэ

Сянэу сызыплугъэр ильэс 60 зэхъум мы усэр фэстхыгъагъ.
Дунэе хъафыр ыхъожыгъэмэ, сянэ дахэу кысылуагъэр сшы-
гъупшэрэп, Тхъэм джэнэтыр кырет. Ным и Мафэ ехъулэу
гъээетым кыыхэшъуутмэ лъэшэу сигопэшт.

Синан

НынэпIосыр осы чыылэу
Цыфмэ ало, агу экIи арэп.
НынэпIосэу сызыплугъэр,
Сянэ ишъынкъэу сшIуигъэшIыгъ.
Ибыдзыщэ сIумыфагъэмэ,
ИгукIэгъуи кызынэсыгъ.
ИгукIэгъуи, ишлүлэгъуи,
ИцIыфыгыи кысыхильхъагъ.
Мэфэ реным мыгупсэфэу
Уцуи, тIыси имылагъэмэ,
Ныхъанэ чэц хэхъагъэу
Ылбгъэ сычIэлэ фэбэ-фабэу.
Пшысэ шIагъохэр кысыфилуа-
тэу,
Чъые Iэшлур кысыгъэкIоу,
ПкIыхъ шIагъохэр сигъэлэгъоу,
Чэц бэдэди кыыхэкIыгъ.
Сыклоу ыльэгъумэ, чыжэу, чы-
жэу

ГушIом хэтэу кысыпэгъокIы.
Сыкложыныу сыкъежыжэжэмэ,
Нэку-нэпэу кыыздэкIуатэ.
Сисабыйхэр шлу ыльэгъоу,
Сисабыйхэм акIэгъушIоу,
КъафишIэщтыр ымышIэжэу,
Ылэгу исхэу кыыздинIугъэх.
Сэ згъэлэпIэу сянэ дышгъэр
Бэрэ-бэрэ ташхъагъ

итынэу,
Жыгъо нэфэу тфэ-
лыдынэу
СыфэлэаIо сыгу
кыызделэу.

ХЪУНЭ
Разыет.
Нэтыхъуай.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкIэ,
IэкIыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилгэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шхьалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зыдэшыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэжкIыгъэ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ИофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэlorы-
шIанI, зэраушыха-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышъып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкIэ къэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кIыж ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажъэхэ-
рэмрэ яплъыкIэ
зэтемыфэн ылъэ-
кIышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи къэ-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутирэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4669
Индексхэр
52161
52162
Зак. 3241

Хэутыным
узчыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

УРЫСЫЕ ФЕСТИВАЛЫР

Москва тиорэдхэр къыщалоштых

«Адыгэ макъэм» кызырэхуытыгъагъэу, культурэм-
рэ искусствэмрэ я Дунэе Академие, шушIэ органи-
зациеу «Мир Добра» зыфиорэм и Дунэе Совет, АР-м
и Къэралыгъо филармоние зэхашэгъэ фестивалым
изэнэкъокъу аублагъ. Тиреспубликэ теклоныгъэ къы-
щидэзыхыгъэхэр 2011-рэ илээсым Москва, Крем-
лым, щыклошт кIэух концертым хэлэжьэщтых.

Фестивалэу «Добрая песня
России-2010»-м ижюри итхъа-
матэр СССР-м, Адыгэ Рес-
публикэм янароднэ артистэу
Иосиф Кобзон. Фольклорым,
эстрадэм афэгъэхыгъэ орэдхэр
къалох, кIэлэцIыкIу-ныбжыкIэ
купхэри хагъэлажъэх. Ныбжэ
эфэшъхъаф зилэм музыкальнэ
искусствэм зыкышцагъэлэгъо-
ным фэшI амалышIухэр яIэх.

Адыгэ РеспубликэмкIэ жю-
рим тхъамэтэ Иофыгъохэр зе-
зыхъэхэрэр Хъот Зауррэ Андзэ-
рэкъо Чеславрэ. Фестивалым
Адыгеим иартист цIэрыIохэр,
искусствэм пыгъэу хэуцэ зышIо-
игъо ныбжыкIэхэр зэрэхэлэ-
жъагъэхэр жюрим къыдильгъэ-
хи, зэфэхьысыжъхэр ышIыгъэх.

Кремлым и Унэшо щыклошт
концертым Адыгэ Республикэм
ыцIэкIэ орэд къышчылоштыхэр
зэхэщакIомэ кыхахыгъэх.
Урысыемрэ Абхъазымрэ язас-
луженнэ артисткэу, Адыгеим
инароднэ артисткэу Нэхэе Тэ-
марэ адыгэ орэд Москва къы-
щилоштыу жюрим кыгъэлэгъ-
агъагъ.

Республикэ филармонием
иорэдыIо ныбжыкIэу Дарья
Рубцовар оркестрэу «Русская
удалым» игъусэу концертхэм

ахэлажъэу бэрэ тэлъэгъу. Ари
Москва кIоштмэ ащыщ. КIэлэ-
цIыкIу ансамблэу «Казача-
тэм» уштыхъунэу фестивалым
зыкышцигъэлэгъагъ. Уры-
сыемрэ Адыгеимрэ якъэралы-
гъо быракъхэр агъэбыбатэ-
хэзэ лъэпкъ орэдхэр макъэ
чанкIэ къаIуагъэх.

Кошхъэблэ районым кыкIыгъэ
пшъашъэхэм, купхэу «Жы-
умрэ» «Ащэмэзымрэ», орэды-
Iохэу Андзэрэкъо Чеслав, Нэ-
гъой Маринэ, Кушъэкъо Симэ,
Валерия Болтановам, нэмыкI-
хэми пчэгур къагъэдэхэгъ, къа-
хихыштыр ымышIэу жюрир
бэрэ зэрегупшысагъэм къегъэ-
лъагъо тимузыкальнэ искусствэ
вэ хэхоныгъэхэр зеришIыхэрэр.

Адыгэ лъэпкъ искусствэр
нахъышIоу Москва къышцагъэ-
лъэгъоным фэшI дунаим шы-
зэлашIэрэ орэдыIо-къэшъокIо
ансамблэу «Ислъамыери»
Кремлым щыклошт кIэух кон-
цертым хагъэлажъэ ашIоигъоу
жюрим хэтхэм къаIуагъ.

Урысыем ифестиваль фэ-
гъэхыгъэ кIэух концертым ти-
артистэу хэлэжьэщтмэ шыт-
хъур кытфахынэу афэтэIо.
Орэд дэхабэ тэ тиI. Ахэр ти-
хэгъэгуи, дунаими ашэрэлух.

КЪОДЖЭ ЩЫПАКIЭМРЭ ТИГУМЭКИХЭМРЭ

ЩымыIэм «уелъахъэ», гугъэм уегъэгупшысэ

Гъобэкъуае
культурэмкIэ и Унэ
идиректорэу, Уры-
сыем культурэмкIэ
изаслуженнэ
ИофышIэу СтIашъу
Аскэр джырэ уахъ-
тэ пшъэрыль
шхьалэу иIэмэ
къатедгъэгущыIэ
тшIоигъоу
тызылокIэм, лъэп-
къыр
зыгъэгумэкIырэ
Иофыгъохэми
талъыIэсыгъ.

— Лъэпкъ фольклор ансамблэу
«Лашынэм» дэгъоу Иоф ешIэ, — еIо
СтIашъу Аскэр. — КъэшъокIо куп-
пэу «Къуаджэм инэфылъэхэми»
сакъыштыгъу сшIоигъу. Лъэпкъ
Iэмэ-псымэхэр зышIырэ купри зэ-
хэтцагъэ. Къыблэ шъолъырым,
Адыгэ Республикэм язэнэкъокъухэм
тахэлажъэ, хагъэуэфыкIырэ чIы-
плэхэр къащыдэтэхы. Театральнэ
купэу «Гунэс» зыфиорэм ирежис-
сер шхьалэр Теуцожь Фатим.

— Ансамблэхэм япрограммэ
аныхъу зыфэгъэхыгъэр къыта-
Iоба.

— Адыгэ шэн-хабзэхэр цIыфмэ
нахъышIоу ядгъашIэ тшIоигъу.
Адыгэ Республикэм инароднэ арти-
сткэу НэмыгIэкъо Риммэ къэшъуа-
кIомэ япаш. IэпыIэгъу ащ кыфэхъу
Шынынхэ Аслъанчэрые. «Лашы-
нэм» ипашэр ЗекIогъу Сусани. Те-
уцожь Цыгъо ыцIэ зыхырэ музе-
им ипашэр СтIашъу Юсыф. ЗэкIэми
тызэгъусэу тызэдэлажъэ. Лъэпкъ
орэдхэр, къашъохэр ныбжыкIэмэ
ятэгъашIэх, тарихым щытэгъэгъуа-
зэх. Идеологии хэхыгъэ тиIэн фаеу
тэлъытэ.

— Ар дэгъу. Ненэ телевизор-
рымкIэ къагъэлъагъохэрэм ащыщ-
хэм ныбжыкIэхэр гъогу пхэнджэ
тырашхъ...

— «Псэ зыпыт» зэIукIэгъухэр
нахъыбэу зэхэтхэнхэм тыпыл. КIэлэ-
еджакIохэр тизэхэхэхэм къа-
хэтэгъэлажъэх. КIэлэцIыкIу драма-
тическэ купэу тиIэм щыIэныгъэм
епхыгъэу Иоф ешIэ.

— Культурэм и Унэ библиоте-
кэр хэт, атлетикэ онтэгъумкIэ
ныбжыкIэхэр тренерэу ГъукIэлI
Мухъдинэ егъасэх. ШъуиIофшIэн-
кIэ цIыфмэ икIоу шъуалэгъэса?

— СшIэрэп джэуапэу кыюсты-
жыштым уигъэрэзэщтми. КIэлэ-
цIыкIу библиотеки, зыныбжэ икIу-
гъэхэм ябиблиотеки тиIэх. Уджыхъу

Сусаннэрэ Iэшынынэ Саньетрэ япа-
шх. Тхыгъеджэхэм ящыкIэгъэ ли-
тературэр арагъэгъоты. Цыфхэм
ягумэки-гупшысэхэр къыдэплъытэ-
хэзэ уиIофшIэнкIэ икIоу уалъы-
Iэсыныр джырэ уахътэ псынкла-
гъоп.

— Аскэр, угу илгыр икIоу
къыпфэмIоу кысыщхъу. Иоф-
шIэн зэрамыгъотырэм, шъон
пытэхэм къуаджэм дэхэр апы-
щэгъэ зэрэхъурэм шъуегъэгумэсэ?

— ТигъэгумэкIырэ кыдытэ, «ты-
зэредзэ». Хэгъэгум щыIэкIэ-псэукIэу
илъ хъугъэм «телъахъэ». ИофшIэн зы-
мыгъотырэр аркъ тэрэз ешIорэп,
ыщэфышIурэп. Ау ащ изакъоп ты-
зыгъэгумэкIырэр. Тугыным пыща-
гъэмэ япчъагъэ макIэп. Тызыпэуцу-
жын фэе Иофыгъоу тиIэр бэ.

— ХэIыпIэу плэгъурэр
къэIуагъэп.

— ЩыIэныгъэм зэхъокIыны-
гъэшIухэр фэтымышIыхэ хушIтэп.
ТелевизорымкIэ альэгъурэр щыIэ-
ныгъэм щыкIашIыкIыжъэу фежъэх.
ИофшIэн зымыгъотырэм ышхъэ
зэриIыгыжыштым егъэгумэкIы,
зекIокIэ дэйхэр кыххэфэх. Физ-
культурэм, спортым мэхъанэ ятэты,
Адыгэ Республикэм изаслуженнэ
тренерэу, ИофшIэным иветеранэу
ГъукIэлI Аслъанбэчрэ Урысыем-
рэ Адыгеимрэ изаслуженнэ трене-
рэу Дзыбэ Хъамзэтрэ бэнакIэхэм
ныбжыкIэхэр афагъасэх. Лъэпкъ
шIэжым, лъэпкъ гупшысэм яп-
хыгъэ Иофыгъохэр нахъыбэрэ зэ-
хэтшхъытх. Тинахыжэ лъапIэхэм
яакъыл кызыфэдгъэфедэшт. Тыгу
дгъэкIодыштэп — ащкIэ цыхъэ
кытфэшIушI.

— ШъуиIухэлъышIухэр Тхэм
къыжысудегъэхъу.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: Урысыем
культурэмкIэ изаслуженнэ
ИофышIэу СтIашъу Аскэр.

СЭКЪАТНЫГЪЭ ЗИIЭМЭ ЯЗЭНЭКЪОКЪУ

Ю. Лысей имедальхэр

Я 12-рэ дунэе зэIукIэгъухэу Москва щыкIуагъэмэ
сэкъатныгъэ зилэхэр ахэлэжъагъэх. АрмспортымкIэ
иухъазырыныгъэ зыуплэкIугъэмэ ащыщ Мыекъуапэ
щыпсэурэ Юрий Лысей.

Нэбгыри 100 фэдиз апэрэ чIыплэхэм афэбэнагъ. Юрий Лысей Iэ
джабгъумкIи, сэмэгумкIи янэкъокъуныр шэнышIу фэхъугъ. Iэ сэмэ-
гумкIэ зызэнэкъокъухэм — ятIонэрэ, джабгъумкIэ ящэнэрэ чIыплэхэр
къыфагъэшъошагъэх.

— Я 12-рэ дунэе зэIукIэгъумэ я 10-у сахэлэжъагъ, медаль макIэп
къащысхыгъэр, — еIо физкультурэмрэ спортымрэ яветеранэу Юрий
Лысей. — Адыгэ Республикэм физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и
Комитет итхъаматэу Хъасанэкъо Мурат зэхэщэн ИофхэмкIэ IэпыIэгъу
кызырэфэхъугъэм фэшI лъэшэу сфыфраз.

Ю. Лысей Москва кIоным ыпэкIэ сэкъатныгъэ зилэмэ язэнэкъокъу-
хэу Адлер щызэхашагъэмэ ахэлэжъагъ. Урысыем щыпсэурэ нэбгырэ
500 шъолъыр 50-мэ къарыкIыгъагъ.

КурэжыехэмкIэ зызэнэкъокъухэм, Ю. Лысей ящэнэрэ хъугъэ, ат-
летикэ онтэгъумкIи джэрэ медалыр къыдихыгъ.

ТИЗЭИУКИЭГЪУ ГЪЭШIЭГЪОНХЭР

Щеджагъэхэр дунаим шашIэх

Искусствэ-
хэмкIэ Адыгэ
республикэ
колледжэу
Тхъабысымэ
Умарэ ыцIэ зы-
хырэр илээс
50 зэрэхъурэм
фэгъэхыгъэ
зэхэхъэхэр
еджапIэм
игъэкIотыгъэу
щэкIох. Тыгъэ-
гъазэм и 3-м
юбилей зэлү-
кIэу щыкло-
штым хэлэжьэ-
штых Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэхэу,
дунэе фестивальхэм ялауреатхэу Шагудж Маринэ-
рэ Мамсыр Маргаритэрэ.

Апэу еджапIэр музыкальнэ училищэу щытыгъ, джы колледж
хъугъэ. Илгъэс зэфэшъхъафхэм ащ ипэшагъэх апэрэ директорэу
Ахэджэго Щэбанэ, Хэшх Индар, Хъанэхъу Адамэ, Тыкъо Къэп-
лъан, Владимир Коваленкэр, Хъот Заур, Лъэцэр Адамэ. Джырэ
уахътэ колледжым идиректорыр Цундышк Нурыет.

Колледжым щеджагъэхэм ащышых АР-м инароднэ артистхэу
Шагудж Маринэ, Мамсыр Маргаритэ, Нэхэе Тэмарэ, ГъонэжыкIэ
Аскэр, режиссерэу Сулейманов Юныс, композиторэу Хъупэ Му-
рат, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ докторэу Къэгъэзэжэ Байзэт, жур-
налистэу Хъот Замрэт, нэмыкIхэри.

Юбилей концертыр гъэшIэгъон хъуштыу тэгугъэ. ЗэхэщакIомэ
искусствэр зикласэхэр, еджапIэр къэзыухыгъэхэр зэхэхэм ра-
гъэблагъэх.

Сурэтым итыр: Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу
Мамсыр Маргарит.